

**BAJKE SU
ZA SVAKOGA**

Projekat Bajke su za svakoga podržan je od strane Erasmus+ programa Europske unije. Fondacija CURE je organizacija koja implementira projekat, a partnerice na projektu su NVO Juventas (Crna Gora), Alternativni centar za devojke (Srbija), CESI (Hrvatska) i Helsinški komitet za ljudska prava – grupa LezFem (Makedonija). Bajke su napisane od strane učesnika/ca koji/e su prošli/e edukativni dio programa iz ovih 5 država te potom kreirali bajke u saradnji s Vaskom Raičevićem, dramaturgom i stručnjakom iz Podgorice (Crna Gora).

“The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.”

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Naslov: Bajke su za svakoga

Urednik: Vasko Raičević

Lektura: Alma Džanković

Izdavačice: Fondacija CURE

Za izdavačice: Jadranka Miličević

**BAJKE SU
ZA SVAKOGA**

Sadržaj

1.	Redefinisanje kodova.....	6
2.	Bjegunice.....	11
3.	Uspavana ljepotica.....	18
4.	Baš Čelik.....	23
5.	Mala sirena.....	28
6.	Ružno pače.....	33
7.	Vještica.....	38
8.	Plavobradi.....	42
9.	Vuk i tri prašćića.....	46
10.	Nemušti jezik.....	50
11.	Snježana.....	55
12.	Biografija urednika.....	61

REDEFINISANJE KODOVA

U tradiciji postoje određeni kodovi, lako prepoznatljivi u pričama koje su prenošene s koljena na koljeno. Te su priče definisale granice morala i objašnjavale ustrojstvo svijeta pripremajući nove generacije na vječitu neizvjesnost egzistencije. Kodovi koji su se iskristalizovali u ljudskoj potrebi za pripovijedanjem strogo su određivali šta čovjek mora biti, a šta mora biti žena, da bi se u takvom svijetu opstalo. Kakvim obrascima se mora odgovarati da bi se dobila prihvatljiva uloga u zajednici. Taj patrijarhalni svjetonazor stigmatizovao je sve ono što je bilo drugačije, najčešće ga objašnjavajući tamnim silama. I kada se svijet promijenio, kodovi su ostali sačuvani, naročito u društvima koja gube korak sa savremenim tendencijama ka humanističkom razvoju. Te stare slike još opstaju u našim predstavama o svijetu, iako već odavno djeluju prilično zastarjelo.

Deset priča koje su ovdje odabrane poslužilo je kao inspiracija za nova čitanja, za redefinisanje pozicija marginalnih subjekata u pripovjednoj tradiciji. Ove priče, nastale na temelju starih, nisu napisali profesionalni/e pisci/spisateljice, pa iza njih ne stoji neka visoka estetska ambicija. Upravo zato one donose svježinu neposrednog uvida, neopterećena predodređenjem poetskih odlika već oformljenog autora/ice. U čistoći novog pogleda sadržana je ona izvorna jednostavnost koja je podrazumijevala dječju otvorenost prema raznolikim mogućnostima svih tih nemogućih svjetova. S takvim uvidom nema kalkulacija i svaki/a od naših pripovjedača/ica mapirao/la je one tačke koje je prepoznao/la kao iskrivljenja vremena u kojem živimo, koristeći elemente i okvirne zadatosti izvorne priče. Pronaći kritične tačke u odabranim predlošcima i iskoristiti odgovarajuća pripovjedna sredstva da se te tačke preoblikuju. Rezultati su pokazali koje se sve mogućnosti u ovakvom procesu otvaraju.

Tako *Uspavana ljepotica* shvata da joj nije potreban nikakav princ koji bi je probudio. Ona istražuje drugačiji svijet, izvan zidina dvorca kojim upravljaju muškarci. Vizija pasivnog života žene kojoj treba muška zaštita i muškarca kao jedinog izbavljenja za nju, njenog uvoda u siguran

život konvencija – zar je to jedina moguća perspektiva? Ovdje san dobija novo značenje i okreće smisao poznate priče u sasvim drugom pravcu.

Bajka o zlatnoj jabuci i paunicama poslužila je kao osnova za priču *Bjegunice*. Ovdje je razvijena ideja ženske zajednice, kao izolirane komune u okviru mačističkog carstva. Izvorna muška pripovjedačka perspektiva zamijenjena je fokusom na kolektiv, sa središnjim motivom ljubavi i mističnim završetkom.

U ovom spektru priča, *Baš Čelik* čini se kao najveći izazov. Ta robusna forma, sa sporednim rukavcima radnje, pruža paradigmatički uvid u tretman ženskih likova kao objekata za postizanje određenih ciljeva glavnih junaka. Sestre koje su date zmajevima za žene i njihov brat koji kreće u avanturu tek kad je njegova žena oteta – osjećaj časti koji je diktirao užasnu odluku na početku (pitanje dane riječi) – poslije pokreće radnju i prema sukobu s Baš-Čelikom. Pitanje viteške časti (motiv srednjovjekovnih epova) ključni je pokretač radnje, a nikakva emotivnost ili humanizam. U ovoj verziji međutim priča je ispričana iz ženske perspektive, u intimističkom prvom licu, ali uz prelamanje priče u priči. To je omogućilo autorima/cama da razmahnu vlastiti imaginativni svijet, dodajući fantazmagorijskom sloju bajke novu dimenziju začudnosti i avanture s melodramskim elementima.

Nasuprot tome, situacija s *Malom sirenom* mnogo je jednostavnija. Ova priča u izvornom obliku već sadrži elemente pogodne za analizu u okviru rodne teorije. U ovoj verziji ti su potencijali razvijeni i dovedeni do finalnih konsekvenci. Rezultat suštinske razlike između dva svijeta (ovdje u simboličkom univerzumu rodnog određenja) jest neophodnost izbora i odricanja, jer ne može se biti s obje strane.

Priča *Ružno pače* izmještena je u jasan socijalni milje i prikazuje svijet marginalizovane zajednice čiji pojedinci/ke moraju savladati dodatne prepreke da bi zauzeli iole pristojnije mjesto u društvu. Simbolička transformacija koja u izvornoj priči ne znači prihvatanje od prvobitne zajednice, već prepoznavanje i prihvatanje od druge, koja se očituje kao utočište genetski identičnih jedinki, dakle vodi ka opasnoj ideji rasne segregacije. Ta transformacija u novoj priči više se ogleda u nagovještaju mogućnosti izbavljenja sopstvenim intelektualnim snagama i otuda je sama vrijednost pomaknuta s pripadnosti određenoj vrsti (koja se uzima kao vrijednost sama po sebi) na individualne vrijednosti pojedinca/ke.

Vještica, inspirisana pričom *Kraljeva kći vještica*, dotiče se pitanja slobode. Ples kao umjetnički prostor individualnih sloboda i ritualna poniranja u srž vlastita bitka mora biti u sukobu s uređenjem koje njeguje uhodane modele ponašanja i zatamljivanje svake želje koja se kosi s tzv. javnim moralom. Figura vojnika koji dolazi iz magle i zajedno s njom nestaje ironično je i metapoetičko namigivanje tradiciji i njezinoj najčešćoj predstavi muškarca kao viteza spasioca.

Plavobradi je također ispričan iz perspektive naratorice, a priča sadrži motive zabranjene istospolne ljubavi i onaj tako čest motiv u narodnim bajkama – udaju za starca (u nekim je pričama to druga vrsta nepoželjna muškarca, zmaj ili neko drugo čudovište). Ova priča ispričana je u prvom licu, kao intimna ispovijest, što otvara mogućnosti za suptilniju obradu inače grubih situacija i odnosa, na kojima se tradicionalni/a pripovjedač/ica nikada dugo ne zadržava.

Priča *Vuk i tri prašćića* u ovoj verziji fokus pomiče prema problemu iracionalnog straha od Drugog (tj. prema onome što je nepoznato i s čime bismo se kad-tad mogli suočiti). Strah od vuka, kojeg zapravo niko nije vidio, dobiva razmjere legende i općeprihvaćenog činioca svakodnevnog života, što definiše iskonsku ljudsku frustraciju Drugim, frustraciju koja je preživjela do današnjih dana. Ne treba zaboraviti da strah od suočenja s nepoznatim najčešće krije potisnutu frustraciju od suočenja s drugom stranom vlastite ličnosti.

Osebnost ove verzije *Nemuštog jezika* jeste u tome što pokazuje da i onda kada su pozicije zamijenjene, to ima gotovo jednake posljedice za ženski lik. Razumijevanje jezika životinja, što u *muškoj* verziji predstavlja prednost, ovdje je prokletstvo koje ženu opet stavlja u odbrambenu poziciju. U *ženskoj* verziji to više nije pitanje kontrole nad svakodnevnim životnim tokovima ili vlasti nad drugim bićima, već put prema slobodi, a taj put, kao što znamo, ima svoju cijenu.

Sličan je motiv *Snježane*, koju spletke i loši odnosi na dvoru tjeraju da traži bolji svijet. U svom bijegu prema slobodi nailazi na prepreke, ali i mogućnost za nova prijateljstva s onima koji su slične sudbine. Naličje novih prostora sa naizgled drugačijim uređenjem daje ovoj verziji povremene pesimistične tonove i upućuje na ideju o mimikriji nekih savremenih društvenih fenomena.

Svijet, a s njim i sistem vrijednosti, nije isti kao što je bio u vrijeme nastanka ove vrste proze. Taj arhaični univerzum konzerviran je u starim pričama. Naša je dužnost da u ime humanističkih ideja novog doba ispričamo priče koje nose vrijednosti tog doba. Usprkos tehnološkom razvoju, prastara ljudska potreba za pripovijedanjem neće nestati. To je jedan isti poriv koji vječito traži nove načine da dopre do novih generacija, u svetoj službi prenošenja egzistencijalnog iskustva, ne bi li time olakšao dolazak boljeg i pravednijeg. U tom smislu, ovo nije nikakav udar na kanone tradicije, već korištenje temelja kao oslonca u neprestalnoj ljudskoj potrebi za nastavkom. Potrebi koja je prirodna i bezuslovna

BJEGUNICE

Na putu do dalekog Čarobnjačkog carstva treba proći visoke planine, duboke šume te dugačke žitnice. Tek tad će se ukazati izgubljeno carstvo u kom caruje stari car Tvrdoje, sa svoja tri sina. Carstvo postoji već stotinama godina. To je sasvim obično carstvo. Ime Čarobnjačko carstvo nastalo je zbog vjerovanja da su nekoć tu živjele čarobnice koje su živjele od bavljenja magijom. O tome se malo zna, a ionako više niko i ne vjeruje u magiju. Stanovnici tog sela uglavnom rade za cara Tvrdoja. Većina ih radi na poljima ili u dućanima čiji je vlasnik on. Car svojim sinovima ne dozvoljava da se miješaju u njegove poslove. On ih smatra još uvijek premladima i neiskusnima. Car vlada čeličnom pesnicom, a svako ko mu se pokuša usprotiviti na neki način bude kažnjen. Oni koji se usprotive i njegovoj kazni uglavnom budu protjerani izvan zidina carstva. Iako se svi mahom naseljavaju unutar zidina, kako bi se osjećali sigurnije, ipak, postoje i malobrojna sela koja su nastala i van visokih carskih zidina. Jedno od takvih je i Paunsko selo. Tu žive žene Paunice, a neki mještani ih zovu i Bjegunice. Zanimljivo je da su prve stanovnice ovog sela zapravo bile prave žene paunice koje su zaista imale paunske repove i krila. Ni najstarije mještanke ih se više ne sjećaju. No ono što je zajedničko svim trenutnim stanovnicama Paunskog sela jeste to da su se sve na neki način usprotivile caru ili njegovoj kazni. U carstvu se znalo, svi putevi nezadovoljnih vodili su u Paunsko selo, koje je zaista bilo obično. U njemu nije bilo cara. Zapravo, u njemu nije bilo muškaraca uopće. To se nekako samo dogodilo, već otkako su prve žene naselile to napušteno selo počelo se podrazumijevati da je to mjesto namijenjeno isključivo ženama. To nije bila istina. Paunice su bile spremne u svoje selo primiti svakoga ko je htio raditi, biti prijatan i ne nametati stavove koji su bili štetni za druge stanovnike. Selo je pored svega bilo bogato prirodom, imalo je predivne javorove šume, rijeke i jezero. Ostali mještani carstva uglavnom su na sam pomen Paunskog sela samo ćutke klimali ili odmahivali glavom, time podrazumijevajući da znaju ko tamo živi. Iako je selo postojalo skoro koliko i carstvo, poslije nekog vremena dogodila se strašna suša kakvu stanovnice ovog sela nisu zapamtile. Hrane je bilo sve manje, a njihovi usjevi bili su potpuno bez vode, isušeni i propali. Zavladao je panika zbog jeseni koja je kucala na vrata i zime koja se spremala. Trebalo je preživjeti narednu godinu bez hrane. O povratku u carstvo se nije govorilo. Trebalo je napraviti plan. U to ime okupile su

se brojne paunice u seoskom centru da pričaju o zimi koja ih je čekala. Neke su ćutke razmišljale o traženju pomoći od cara, druge su razmišljale o selidbi u neke toplije krajeve. U tom se digne i jedna od najstarijih paunica i spomene jabuke koje su rasle uz carev dvor. Svi su već znali za jabuke koje su pripadale isključivo caru. No nisu to bile bilo kakve jabuke. To su bile zlatne jabuke što su rasle svake godine u jesen i bile su toliko sočne da se njima mogla hraniti jedna porodica cijelu godinu. Nikada se ranije nije ni pomišljalo na to, no ovaj put situacija je zaista bila otežana i sve su se mještanke dale u razmišljanje. Jedna od njih reče kako bi se moglo upitati cara da im se posudi par jabuka za zimu. Druga reče kako od toga nema ništa jer to su od početka neuspješni pregovori. Treća reče da bi ih se moglo posuditi ili jednostavno uzeti bez pitanja. Tu ih u njihovim razgovorima prekide kucanje na drvena vrata. Sve se u isti čas okrenuše i tu vidješe na vratima devet drugarica – paunica. „Otkud one tu?“ – sve se zapitaše. „Pa one su stvarne!“ - odjeknu prostorijom.

„Žao nam je zbog situacije koja vas je snašla“, reče jedna od paunica. „Mi bismo vam mogle pomoći ako ste spremne prihvatiti našu pomoć“, nastavi ona. „Te jabuke pripadaju nama. Mi smo ih zasadile još u vrijeme dok carstva nije ni bilo. Mi ćemo ih donijeti i pokloniti vama ako ste spremne prihvatiti naš poklon.“

U prostoriji nasta tišina. Mještanke su se nijemo gledale. Ostale su zatečene onim što su vidjele, ali jednako i onim što su čule. Pažljivo su posmatrale jedna drugu i blago mahale glavom u znak zbunjenosti i odobravanja. Znale su da nemaju baš puno vremena, a ni opcija, i tu se složiše. Uzet će njihov dar. To kad dogovoriše, i izgovoriše, tu zaduva snažan vjetar koji kao da je odnio drugarice – paunice iz sela. Sunce na horizontu je već najavljivalo noć. Paunice su već bile na putu do carstva. Njih devet nježno se probijalo kod zrak i začas su se stvorile pred dvorom i uzdrmale jabuku te svaka pod krilo uze po jednu. U mrak se vratiše u selo i ostaviše jabuke kraj seoskog bunara. Nakratko su se pogledale znajući da to ipak neće biti dovoljno za zimu, pa su svoj put planirale ponoviti i iduću noć.

No, kako je jutro probudilo cara imao je i šta da vidi kroz prozor svoje sobe. Imao je mnogo manje jabuka nego jučer, a dobro se sjećao da nije ubrao nijednu. U pidžami se stao šetati po dvoru da ispita ko se usudio da bere njegove jabuke. Kako nije našao krivca, odlučio je postaviti zasjedu. Pozvao je najmlađeg sina i rekao mu da će noćas spavati uz jabuku i da

će pratiti ko to dolazi i ko jede njegove jabuke. Mlađi sin sretan zbog povjerenog zadatka krenu se spremati i već je idući čas bio pored dvorca naslonjen uz stablo. Gledao je zalazak sunca i kako je noć polako padala na kraljevstvo jednako je i njega hvatao san. Car nije rekao sinu da je pored njega pozvao i vojsku da sa kule nadgleda jabuku. S druge strane carstva, Paunice su u to vrijeme bile na jezeru. Plivale su i čavrljale. Nisu bile sigurne da li je ponavljanje sinoćnje avanture bila dobra ideja. Mislile su da su kupile dosta vremena, ali su znale da jabuke koje su donijele neće biti dovoljne. No nisu znale za zasjedu koju im car sprema, te se ipak odlučile poći. Bile su na putu i taman kada su se probijale kroz oblak što je skrivao dvorac, pred njima se ukaza i baba Paunka. Bila je to jedna od najstarijih stanovnica carstva. Bila je toliko stara da se jedva kretala i rijetko ju je ko u carstvu viđao. Baba Paunka oduvijek je važila za staru vješticu koju su u carstvu svi gledali podrugljivo. Nikada nije otišla iz carstva iako joj je car nanio mnogo nepravde, no nije naredio da je se protjera. Mislio je da je bezopasna i da neće poživjeti dugo. I same paunice ostale su iznenađene kada je vidješe, nisu čak ni bile sigurne šta da misle u tom trenutku. No baba Paunka nije gubila vrijeme, nego im brzo samo reče da se za njih sprema zasjeda u dvorcu, da budu oprezne i lake poput vjetra, da budu kao jedno i da se ne razdvajaju. To reče i nestade. Kad to čuše Paunice, trgoše se i nježno se stadoše u jat u njihati po zraku da bi tako stigle do jabuke. Tu su već mogle vidjeti sve čuvarice, jer sve su gledale na različite strane, a jedna od njih opazi i carevog najmlađeg sina kako se trže iz sna i krenu vikati. Čuvari su u čudu gledali u tu pojavu i nijedan od iznenađenja nije mogao reagovati. Kada su već bile toliko blizu jabuke da su je mogle dohvatiti, glas pustiše i zapjevaše.

Sve ja treptim da poletim,
Letjet' ne mogu.
Zalud što ja krila imam
Kad su žalosna.
Zalud što ja dragog imam
Kad je nevjeran.
U mog dragog tvrda vjera-
Grumen šećera.
A u mene još je tvrda-
Rosa do sunca.
Kiša pade, šećer stapa,

Eto šerbeta.
Sastaše se dva sevdaha,
Šerbet popiše.

Jabuke su brale s pjesmom. Carev sin se od čuda nije mogao ni pomjeriti. Stajao je kao ukopan. U njega je gledala najmlađa paunica. Činilo se kao da ga je mazila pogledom, a u isto vrijeme pratila je svaki njegov pokret. Kada pjesmu ispjevaše, ona mu se osmijehnu i u tome nestadoše kao jata sitnih riba, a od njih osta tek tačka na horizontu. Niti jedna jabuka nije ostala na grani. Svaka je u krilo ubrala po tri, a putem su po carstvu ispuštale jednu po jednu, na krovove kuća i na trgove. Ipak su ostavile dovoljno i za zimu koja je čekala Paunsko selo. Car ostade bijesan, a najmlađi sin zateče se s jabukom na glavi. Tek kada se pomjerio osjetio je da je pala pored njega. Uze je u ruku i kao da mu nešto bi jasno. Sjede na svoga konja i zaputi se kroz carstvo. Car ostade bijesan i ljut. Iz dvora se čula galama, a niko od njegovih sluga ni prići mu nije smio.

Jutrom su već mještanke kraj bunara zatekle poveću gomilu jabuka. Tu se i one razveseliše i počеше pjevati. Bilo je to dovoljno jabuka za zimu koja ih je čekala. One ih brzo rasporediše iza jedanaest vrata i zaključaše ih. Dvanaesta vrata ostadoše otključana jer je ostalo prostora da ostave još neke stvari za zimnicu.

Paunice se više ne pojaviše u selu. Dane su provodile plivajući u jezeru i odmarajući. Jezero je bilo prelijepo u jesen. Crveno lišće se ogledalo u njemu i pravilo divan odraz, poput ogledala. Bilo je to najljepše doba godine. Paunice su bile sretne jer su konačno mogle biti sigurne da ove zime neće biti gladnih u Paunskom selu. Čavrljale su i kikotale se, dok ih na čas ne prekide zvuk što je ličio na topot konja. Kako su znale da u ovaj kraj rijeko ko navraća, pomislile su da je car poslao vojsku za njima i tu brzo zaroniše i nestadoše pod vodom. Bio je to carev najmlađi sin. Izgleda da se on dao u potragu za paunicama ili samo za jednom od njih. Zastao je pored vode da se malo odmori i divi prizoru koji nikada ranije nije imao priliku da vidi. Nagnuo se prema jezeru i ostao u čudu kada umjesto svog odraza ugleda paunicu koju je tražio. Brzo protrlja oči jer mu se učinilo da sanja. No kada krenu posegnuti rukom za njom, njen odraz nestade. Carević se brzo vrati do konja i već je bio spreman da se vrati nazad u carstvo. Na trenutak je pomislio da je otišao predaleko s ovom potragom. No tek kada se okrenuo, vidio je iza sebe mladu paunicu.

Istu onu koja ga je motrila pred dvorom.

„Otišao si daleko od kuće“, dobaci mu ona nastavljavajući, „znaš li šta tačno tražiš?“

„Nisam siguran“, odvrati on, „samo sam vas htio pronaći. Mislio sam da su paunice mit i da je sva ta priča o magiji zapravo jedna velika laž. Zaprepašten sam od onog dana kada sam vas sreo. Htio sam znati nešto više o vama. Nisu mi bitne jabuke, nisam došao zbog toga, ionako ih nikad nisam ni probao.“

„Kako onda znaš da ti nisu bitne?“ - upita ga ona blago podignutih obrva.

Nije odgovorio. Ni riječi.

„Ako želiš, pokazat ću ti nešto, nešto o čemu si vjerovatno čuo neke priče. Konj ti je umoran i carstvo je daleko. Mogla bih te odvesti u Paunsko selo da prenočiš.“

„Nisam baš siguran koliko bi se to svidjelo mom ocu, ali volio bih poći s tobom, mada nisam siguran ni koliko bih se ja svidio mještankama.“

„Zašto ne bi pošao i uvjerio se? Naravno, nećeš imati dvorsku sobu i sluge, osim toga, niko ti se neće ni diviti, ali mislim da ti neće škoditi.“

„Dobro, neka bude.“, odvrati on odlučno. „Poći ću s tobom.“

„Pokazat ću ti put, ja ću letjeti nisko da bi me mogao slijediti. Neće nam trebati dugo.“

I tu krenuše. Od sela ih je dijelila samo javorova šuma. A već su se na kraju šume nazirali limeni seoski krovovi i čulo se čavrljanje. Mještanke što su se zatekle na ulazu u selo ostadoše iznenađene kada na konju ugledaše mladog carevog sina. No još se više iznenadiše kada pored njega sleti i mlada paunica.

„Dovela sam vam gosta, nadam se da ga prihvatate. Umoran je. Možda bi mogao prespavati noć ili dvije ako se slažete...?“

Njih par što su se zatekle tu ne odgovoriše ništa, samo nijemo klimnuše glavom u znak odobravanja. Znale su da nemaju ništa protiv gostiju, niti muškaraca, samo su ostale prilično zatečene carevićevom pojavom.

Nisu bile sigurne šta želi, ali ih je tješila činjenica da je došao s mladom paunicom. Nakon što su razmijenili nekoliko riječi carevića odvedoše do sobe. Konju dadoše sijena i vode, a mladom carevom sinu poželješe dobrodošlicu u selo. Rekle su mu i da je slobodan šetati se okolo i družiti se, pomagati ako želi, ali su mu posebno naglasile da ne dira u dvanaesta kućna vrata, tamo s desne strane od ulaza u selo. Kako je bio umoran i već u polusnu samo je klimao glavom želeći da što prije završi razgovor da bi mogao utonuti u san. Nakon što se vrata zatvoriše i mještanke napustiše mladićevu sobu, tu se on tek osjeti opuštenim da razmišlja o svemu što ga je zateklo. U glavi je redao slike sve od trenutka kada je vidio prvi put mladu paunicu, pa kao da mu tek tad do mozga dođe misao o dvanaestim vratima. Osjećao se dobrodošlim i sigurim u Paunskom selu. Mogao je mirno spavati, ali blago ga je kopkalo to što su dvanaesta vrata mogla skrivati. Mislio se ako bi provirio samo i brzo se vratio nazad niko ne bi ni znao da je to uradio. Onda bi mogao mirno spavati. Nema ništa loše u znatiželji, pravdao se sebi. Tako će i uraditi, odluči on u svojoj glavi i izvuče se iz sobe tiho na prstima poput vjetra. Tek što se približio dvanaestim vratima nasloni svoje uho ne bi li barem malo oslušnuo da li se bilo šta čuje unutra. Kako se oslonio istovremeno ih je i otvorio i pao unutra. Dok je ležeći tako gledao ka vani mjesečinu što je bacala svoju sjenku po krovovima kuća, za njim su se vrata i zatvorila. Ujutro je padala kiša, pa i poslije onakve mjesečine. Izgleda da je u Paunsko selo došla jesen.

USPAVANA LJEPOTICA

Daleko, iza sedam mora, iza sedam gora, gdje pušu svježi vjetrovi i raste svakojako cvijeće, u podnožju planina i rijeka, smješteno je poprilično veliko carstvo. Tu žive car i carica sa svojim slugama i sluškinjama, radnicima i radnicama. Velika im je želja bila imati kćerku ili sina da ga štiju i vole svi ljudi što se tu nastaniše ili samo u prolazu bijahu. Na njihovo veliko iznenađenje, to se dogodilo ubrzo nakon zvaničnog vjenčanja. Svi su se ljudi okupili da vide i daruju buduću princezu, da joj požele sreću i lagodan život. Na slavlje su bili pozvani gosti koji su poštovali cara i caricu, a tu su se našle i tri dobre vile da blagoslove novi život i poklone joj sve što je za sretan život potrebno. Prva joj darovala ljepotu i osmijeh, druga dobrotu i sreću, a treća tek što je zaustila da kaže svoje želje, ukaza se i namračena nepozvana vila. Sva od bijesa i ljutnje nepozvana vila baci kletvu kojom djevojčicu i carstvo osudi na šesnaest godina agonije – odrastat će u izobilju i ljepoti, sretna i vesela, a potpuno nesvjesna i nesavjesna. Kada spozna neiskrenost i nedosljednost svih koji je okružuju, izgubit će razum i pasti u vječiti san. Kad to začu treća vila, što još je imala pravo na svoju želju, odluči se koliko je to moguće ublažiti bačenu kletvu i u to ime djevojčici poželi da joj barem san bude miran.

Nakon te noći i izrečene kletve kraljevstvo je nastavilo živjeti u izobilju, trudeći se Princezu skriti od svega što ljubav i dobrota nisu. Svi su se divili njenoj ljepoti, unatoč tome što najljepša u kraljevstvu bila nije. Kada bi Princeza donijela iz prekrasne bašte mirisne ruže u prostoriju za objed, svi su se danima divili njenom trudu i domišljatosti. Godine su prolazile, a Princeza je i dalje živjela okružena pažnjom sluga i roditeljskom brigom. Princezin šesnaesti rođendan bio je sve bliže i čitavo kraljevstvo je marljivo radilo na pripremama za slavlje. Aurora je osjetila po prvi put pometnju, gledajući kako se svi užurbano kreću i trude da rođendansko slavlje savršeno bude. Toliko su bili zauzeti poslom da su je jedva i primjećivali. Nezadovoljna zbog nemara drugih otišla je u kuhinju i zatražila da im pomogne oko pripreme kolača. Jedan kolač je pravila kuharica, a drugi Princeza. Kada su kolači bili gotovi, princezin kolač neuredan bijaše, šlag nejednako nanesen, a jagode nepravilno poredane. Čak ni ukus kolača nije bio dovoljno dobar. Stajala je po strani i gledala kako svi hvale spretnost njenu i govore kako je to najukusniji

kolač na svijetu. Međutim, kada je kuharica donijela svoj kolač i stavila ga pored Princezinog, Princeza je ponovo osjetila nezadovoljstvo zbog ponašanja sluga prema njoj. Kuharicin kolač bio je krasan, šlag je bio savršeno raspoređen na svakom pojedinom dijelu, a jagode u savršenom redu. A tek ukus... Princeza je bila sigurna da je to najukusniji kolač koji je ikada probala. Ali tom kolaču se niko divio nije. Kada kralj i kraljica u kuhinju uđu da pogledaju kako se odvija rođendanski plan, namrštiše lica i vikati počеше na slugе: „Zar da ovakav kolač iznesemo večeras Princu. Zar da nam se smije čitav kraj?“

Kralja prekinu potom jedan od sluga: „Psst, taj kolač je napravila Princeza naša.“ Nastade muk. Princezu kao da u srce ubolo je nešto i dvije suze niz njeno lice spustiše se tiho.

Kralj shvativši šta učini reče: „Kćeri moja mila, ja sam se zbog uzbuđenja velikoga i radosti našalio. Večeras kada bude tvoja prošnja najponosnija od srca će da bude porodica tvoja i ovaj kolač iznijet ćemo Princu za dar, što punoljetstvo tvoje čekao je kao buđenje iz dubokog sna. Princeza više ništa nije čula, samo je pred njenim očima stajala tuga. Vodila je čitav dosadašnji život bez istine, bez osuda i daleko od svega što je drug svađi. Htjela je znati samo jedno: zašto je živjela u laži? Kralj joj reče za crnu kletvu, a Princezu još veća tuga obuze.

Princeza istrča u baštu, pojuri prema šumi, trudeći se da joj niko ne uhvati trag.

Lutajući šumom, na hrastu starom, opazi skakutanje jednog malenog bića.

„To je vjereverica“, reče Princeza.

„A zašto mi se ne pokloniš i ne poljubiš ruku?“ – sva u čudu nastavi Princeza.

Gromoglasno se nasmija vjereverica: „Eto kakve sam ti ja sreće, umjesto hrane nailazim na šaljivdžije neke. A vidim ni rep nemaš,“ nastavi se smijati ona. „A i žuta je tvoja kosa,“ reče i odskakuta iza hrasta.

Princeza u srcu osjeti bol i poželje nazad u dvorac poći. Zamišljena i tužna sjela je na kamen, a potom njene misli prekinu buka što dolazila je iz obraslog žbunja.

„To su moje mrkve.“, reče jedan zec.

„Ne, ja sam ih prvi video.“, odgovori drugi.

„Ali ja sam ih iskopao, a ne ti.“, prekinu ga prvi.

„Dosta! Odlazim iz šume, a ti se snalazi od sada sam.“

Kada to začu Princeza, priđe bliže i upita: „A zašto se svađate, zar nema dovoljno hrane za sve, zar ne bi trebalo, jer ste braća, da budete složni?“

„U ovoj šumi niko već odavno složan nije mlada damo.“ – reče jedan od njih i obojica nestadoše u žbunjevima gustim.

Princeza nije mogla vjerovati, jer čitav svoj život je odrastala u slozi. Nasloni glavu na drvo i pogleda u nebo, kada ugleda najmudrije biće u šumi cijeloj.

Bila je to sova.

„Sovo, zašto mi se ne klanja i ne divi životinja nijedna? Zar samo roditelji za kletvu moju znaju?“

A sova kao da ni vidjela je nije, letjela je s jedne na drugu stranu, bez ikakvih misli i brige.

Ali Princezu ugleda Princ sav dražesan, sav mio, znajući od kralja za sve što se tog jutra zbilo.

Nije čekao mnogo, samo pokloni se i reče: „Najmilija Princezo, moja čast i dužnost je da Vas otpratim nazad do dvorca, gdje je Vaša porodica i ljudi koji Vam dobro žele, a potom ćete kraljicom mojom se zvati i više ni za šta nećete morati znati.“

Princezu opio je njegov glas, a tek njegova ljepota i riječi što je podsjetiše na dane provedene na dvorcu i bezbrižnoj, ali lažnoj sreći. Osjeti toplotu i spas, neko će je opet voljeti i diviti joj se na sav glas. Princ je obgrli i prinese joj lice svoje, a Princezi kao da se trnje zari u usne, poput rose, svježje. Ta bol podsjeti je zašto je pobjegla iz dvorca i od roditelja.

Otrgnu se iz prinčevih ruku: „Ne Prinče, ne želim da ti se predam, ne želim da ostatak života mog prođe kao jedan običan predah, ne želim u tebi spas sniti i opet na javi znati da nikada taj san ne mogu dostići. Moj

spas samo je u meni, ja želim znati i za lijepu i za ružnu stranu svijeta, i ono što dobro je i ono što je zlo. Ne želim se više od kletve kriti jer ja sam jaka i naučit ću se nositi sa snom, a ako s vama ostanem pobijediti ga neću nikada. Ja se ne bojim jer moja kletva ne znači da ću sutra umrijeti, a i ako umrem to nije kraj, jedino će kraj i moja smrt biti ako ne prihvatim svijet i ne pronađem u sebi od istine cvijet. Bez tebe, bez roditelja i sluga i sluškinja dragih, odlazim u novu zoru spas za sebe potražiti. Zbogom Prince!“

Kada izreče to, pade i spusti dlanove svoje, zlaćanom kosom obgrli travu i sklopi oči.

Princ uvjeren da jedino njegov poljubac ima moć, spusti usne na usne njene i pomisli da će Princeza iz sna njemu doći. Ali Princeza ne otvori oči.

Daleko, iza sedam mora, iza sedam gora, gdje pušu svježi vjetrovi i raste svakojako cvijeće, u podnožju planina i rijeka, smješteno je poprilično veliko carstvo. Tu živi Princeza što ostavila je već jedno, još veće carstvo i uspjela je preživjeti kletvu jer je vjerovala u sposobnost svoju i imala je volju za istinom veću od straha koji nas grli svakodnevno, koji poput kletve gmiže i na kralja, i na slugu. Da li kletva tvoja tebe učinit će jačim ili ćeš u okrilje laži pasti, a ne naći snage u sebi da bilo koju kletvu pretvoriš u leptira, koji leti visoko,visoko i ne vraća se tebi više nikad?

Autori/ce: Mirza Halilčević, Vanja Lazić, Dalila Žiga, Azra Dilberović

BAŠ ČELIK

Grane su rezele gola ramena, spavačica je već odavno bila poderana, a noge umorne od dugog trčanja. Sve mi je bliže, osjećam... Šuma postaje tamnija, a njegove kandže sve brže se približavaju mome tijelu. Tražim, ali ne vidim zaklon, dah mi postaje sve kraći, saplićem se...

– Rouz, probudi se Rouz, molim te ljubavi, probudi se, to je samo san, još jedna noćna mora.

Znoj je okupao moje tijelo, snažan zagrljaj podsjeća me da sam na sigurnom.

– Hvala ti Mona...

– Ne, ne zahvaljuj mi se, ne ponovo, noćas ne želim slušati koliko me voliš. Željela bih znati šta sanjaš, kakva je to trauma koja ti krade mirne noći? Možda će ti biti lakše ako to podijeliš sa mnom.

Duga pauza vezivala je sve jači čvor u mome grlu i sasvim nesvjesno s mojih usana skliznula je do tad neispričana priča.

– Prije nego što sam srela tebe i postala ovakva kakva sam danas, moj otac, kralj Verseje dao me je za ženu kraljeviću koji je spasio moj život ubivši zmiju i divove koji su se godinama hranili našim narodom. Iako ga nisam voljela, ni njega niti ijednog drugog muškarca, nisam imala hrabrosti da se suprotstavim očevoj želji. Dugo sam se trudila da ga zavolim, međutim, bila sam sve tužnija jer mi je život prolazio s nekim koga ja nisam izabrala. Jednog dana otac je krenuo u lov i zamak ostavio na čuvanje mome mužu. Pred polazak dao mu je devet ključeva za devet odaja, pritom mu rekavši da ne otvara samo devetu, ali znatiželja mu ne dade mira. U toj prostoriji nalazila se svirepa, krilata neman, Baš Čelik. Svojom dosjetljivošću i lukavstvom namamio je kravljevića i ovaj ga oslobodi. Da bi kaznio moga oca, koji ga je dugo godina držao okovanog, oteo me je i odveo u svoju pećinu. Odatle sežu moje noćne more, ali to nije sve.

Danima sam razmišljala kako da se oslobodim ove nemani i ropstva, ali i počnem bolji život daleko od oca, kraljevstva i nametnutog braka. Dugo sam pokušavala da pridobijem njegovo povjerenje i saznam da li uopće

ima slabosti. Nakon mnogo bezuspješnih pokušaja konačno mi je otkrio da se njegovo junaštvo nalazi u ptici koja živi u tijelu planinske lisice. Nakon što se Baš Čelik jedne noći vratio veoma umoran, čvrsto je zaspao, a ja sam iskoristila priliku i pobjegla. Dugo sam trčala, ne osvrćući se. Kada sam već duboko zašla u šumu, pokušala sam se nekako orijentisati. U jednom trenutku začula sam neku melodiju te odlučih da saznam odakle dolazi. Bili su to najtužniji zvuci koje sam ikada čula, ledili su krv u žilama i da sam nekim slučajem bila instrument moja trenutna bol bi tako zvučala. Stajala je tu okružena bijelim brezama tupog pogleda kao da do nje ne dopire ništa ovozemaljsko. Odmah sam znala da je to Rasin.

Nisam ni primijetila da sam se zanjela sjećanjem na staru poznanicu, sve dok Mona znatizeljno ne upita:

– Ko je to, ko je Rasin?

– Zar nisi čula za legendu o proklesoj polu-ženi, polu-srni, biću koje je živjelo osuđeno na samoću u šumi. U istoj šumi u kojoj je mnogo godina ranije živjela Tena, boginja životinja. Tada su se mnogi stanovnici obližnjeg sela bavili krivolovom, a među njima se najviše isticao jedan mladić. Priča se da je bio najsposobniji – precizne strijele i brze misli, snažnih ramena, oštih crta lica i prodornog pogleda. Boginja ih je često uhodila ne bi li doznala za njihove planove i nerijetko je sva njena pažnja bila usmjerena na njega. Dugo je spašavala sve koje je mogla, ali lovci su bili sve nemilosrdniji. Niko nije bio iznenađen kad je najozloglašeniји skovao plan. Odabrao je trojicu najsposobnijih lovaca, naredivši im da uhvate četiri zmije, četiri vuka i četiri ptice do ponoći. Kada njih trojica ispuniše njegovo naređenje, on sakupi sve lovce i zatraži im da opkole čitavu šumu. Tada zapali četiri zmije, četiri vuka i četiri ptice, pa ih pusti, a životinje nagnane bolom, otpuzaše, otrčaše i razletješe se na četiri strane svijeta, dok pred njegovim očima nasta ogroman požar, te se poče odvijati njegov zlokobni plan da napravi najveći ulov ikada zapamćen. Vatra je ubrzo zahvatila cijelu šumu. Na sve strane uplašene životinje su bježale, čuli su se bolni krici, grane i kosti su pucale, a huk plamena je sve jače nošen stravom odjekivao. Iako se osjeti nemoćnom, Tena je trčala šumom pokušavajući da spase što više života. U trenutku bola i sa sviješću da ne može ništa više da uradi, ona od bogova zatraži pomoć.

Kada je došao trenutak odluke, postade svjesna zastrašujuće istine da sve

ovo vrijeme ona u stvari voli čovjeka koji je izazvao ovu nezapamćenu katastrofu te samim time ponudi svoju besmrtnost da bi vrhovni bogovi lovca pretvorili u hrast, što oni i uradiše. Stajala je nijema i nepomična, gledajući u nekadašnju ljubav u želji da izgori baš tu s njim, svjesna da je njihov jedini spas u pepelu. Hektari starih jela, breza i borova gorjeli su do kasno ujutru. Ostalo je samo zgarište i mali broj preživjelih životinja koje je Tena uspjela spasiti. Godine su prolazile, biljke su počele rasti, insekti su našli svoja staništa, a ptice ponovo sviše svoja gnijezda, medvjedi naseliše pećine i ostala divljač nađe zaklon. Šumom je lutalo lane čije je čitavo stado izgorjelo ili je bilo ubijeno, usamljeno se kretala skrhanom bolom i tražila nekoga svog. Dugim lutanjima naišla je na dio obrastao bijelim brezama i privuklo je svjetlo koje je isijavalo u središtu tog šumarka. Pod opalim, ali neuvelim lišćem, nalazilo se srce boginje, čije je smrtno tijelo izgorjelo. Breze su se zanjihale, vjetrovi su zviždali kroz krošnje i ona iscrpljena od dugog lutanja osjeti glad i pojede lišće, a s njim i srce. Nije ni slutila da se u njoj začelo biće koje će kasnije igrati veliku ulogu u mom životu. Na porođaju Rasinina majka srna je umrla, a ona je prokletstvom koje je nosila bila osuđena da bude polu-žena, polu-srna čija rebra su bila okom vidljiva, a svakim daškom vjetra kroz njih se čula melodija koja je ledila krv u žilama i koja me privukla. Zahvaljujući toj famoznoj simfoniji lovci, a i svi slučajni putnici, zaobilazili su tu šumu. Bila sam prva i jedina koja joj je prišla. Iznenadila me je njena ravnodušnost. Kasnije sam shvatila i zašto je bila takva. Niko, pa čak ni najhrabrije životinje, nisu joj prilazile. Obmotana velom ožiljaka od uzaludnih pokušaja da sebi oduzme život, sve od pogleda do stava, u nekom drugom probudilo bi strah, ali ja sam ostajala s njom, suosjećala sam s njenom patnjom. Duge noći i dani u sjeni visokog rastinja zbližile su nas, ispričala sam joj za svoju zlu sudbinu, a ona meni za sve pojedinosti svoga prokletstva. Svakog jutra brala sam najljepše cvijeće i stavljala ih u njena rebra pa muzika i nije bila toliko jeziva. Obje smo bile svjesne da neću biti slobodna napustiti šumu sve dok je Baš Čelik živ jer Rasin neće moći dovikovati da me štiti. Tako smo skovale plan upuštajući se u veliki rizik, ali to je bio jedini put ka slobodi.

Jutarnje sunce obasjalo je cijelu šumu dok su kapi rose sijale na mladoj travi i tek procvjetalom cvijeću. Rasin je dobro poznavala šumu i naslućivala je gdje ćemo pronaći lisicu koja je u sebi nosila Baš Čelikovo junaštvo. Ostavljajući za sobom zelene ravnice bilo je sve teže probijati se kroz neprohodno trnovito žbunje, koje je godinama opasavalo vrh kršne planine. Iscrpljena tijela našla su konak kraj jezera, čija je voda bila

toliko bistra da se mjesec narcisoidno ogledao u njoj. Umorne, brzo smo zaspale. Ne sjećam se tačno kada me Rasin probudila rekavši da je čula nešto u vodi. Uplašene, sakrile smo se u obližnjem žbunju i nadale se da nas Baš Čelik nije pronašao. Ono što je uslijedilo iznenadilo nas je. Tlo pod nama se zatreslo, voda slomila i iz nje na jasnoj mjesecini ugledasmo utvu šestokrilu koja se u trenu preobrati u lisicu i spretno se dočeka na noge. Već sljedećeg momenta Rasin ju je zgrabila, pa raspори lisičije tijelo o oštro planinsko stijenje. Tada iz lisičijeg beživotnog tijela izletje malena ptica koja poletje ka nebu, a moja spasiteljica srnećim nogama odskoči i zarobi je u kavez, sačinjen od njenih rebara. Dok se sunce rađalo uz cvrkut ptica, shvatile smo da nas više ne prati jezivi zvuk koji je dolazio iz njenog praznog trupa. Spuštajući se ka podnožju planine nosio nas je osjećaj blaženstva i bezbrižnosti. Slabost jednog užasnog stvorenja postade Rasinino spasenje i dade joj priliku da bude voljena zaštitnica šume, u kojoj vjerujem da i dan danas možemo čuti cvrkut ptice koja je našla smisao u njenim grudima.

Monine oči napuniše se suzama, koje poletješe ka našoj postelji, te me još jednom čvrsto zagrlili. Prošaputala je:

– Hvala ti što si imala povjerenja i ispričala mi svoju priču. Ne mogu da vjerujem koliko dugo sama nosiš taj teret, a sve vrijeme si mogla da ga podijeliš sa mnom. Treba da znaš da ću uvijek biti tu, bez obzira na sve.

– Znam, rekla sam, znam...

I zaista osjetih neopisivo olakšanje.

– Skoro je svanulo, kazala je. Hajde da ispratimo ovaj izlazak sunca. Uхватила me je za ruku i ja pođoh za njom, ostavivši iza sebe krevet pun jezivih košmara i odlučna da od danas idem samo u susret ljubavi.

MALA SIRENA

Daleko na morskoj pučini, voda je tako modra kao latice najljepšeg kaćuna, a bistra poput najčišćeg ogledala. Veoma duboka, dublja nego što ijedno sidro može doseći. Na dnu mora nalazio se zamak sagrađen od školjki, s krovovima prekrivenim biserima, veličanstven i dostojan života jednog kralja svih mora. No njegovo najveće blago ne bijaše u prostranim dubinama, šarenim koralima i sjaju bisera, već u sreći i zadovoljstvu njegovoga naroda. Triton, morski kralj, bio je voljen i poštovan zbog pravične vladavine te nastojanja da život svih morskih bića učini što dostojanstvenijim. Znao je poštovati različitosti i donosio je zakone koji su morsko dno činili mjestom koje se samo moglo poželjeti. Kralj je imao šest kćerki, sve bijahu divne djevojke, posvećene dobrobiti svoga naroda, a kraljevstvo ih je voljelo i poštovalo koliko i kralja. No najmlađa se uvijek izdvajala, bila je tiha i zamišljena, često bi provodila vrijeme sama istražujući razne morske biljke.

Kao i svakog dana u suton, Arijel bi otplivala do svoje omiljene stijene i sjela da posmatra kako se sunce davi u moru, dok su se bezbroj nijansi rozih i ljubičastih zraka razlivala po horizontu. Bezbržno posmatrajući prizor začu glasan vrisak negdje iza sebe. Ona skoči u vodu i otpliva u pravcu iz koga je došao zvuk. Kada se primakla shvatila je da je vrisak ispustila djevojka koja je sada ležala u nesvijesti. Arijel je hitro odvuče do obale. Kada se osvijestila, djevojka počne plakati, a Mala sirena od tuge čvrsto stegnu tijelo prekriveno mokrom zelenom haljinom i dugom, crnom raspletenom kosom. Nakon što jecaji utihnuše, djevojka se predstavi kao Erika, kći kralja Sedrika koji vlada kopnenim carstvom.

Drhtavim glasom Arijel zabrinuto upita: „Zašto si pokušala oduzeti sebi život, zar plavetnilo vode i neba, zelenila šuma, cvrkut ptica tebi ne znače ništa?“

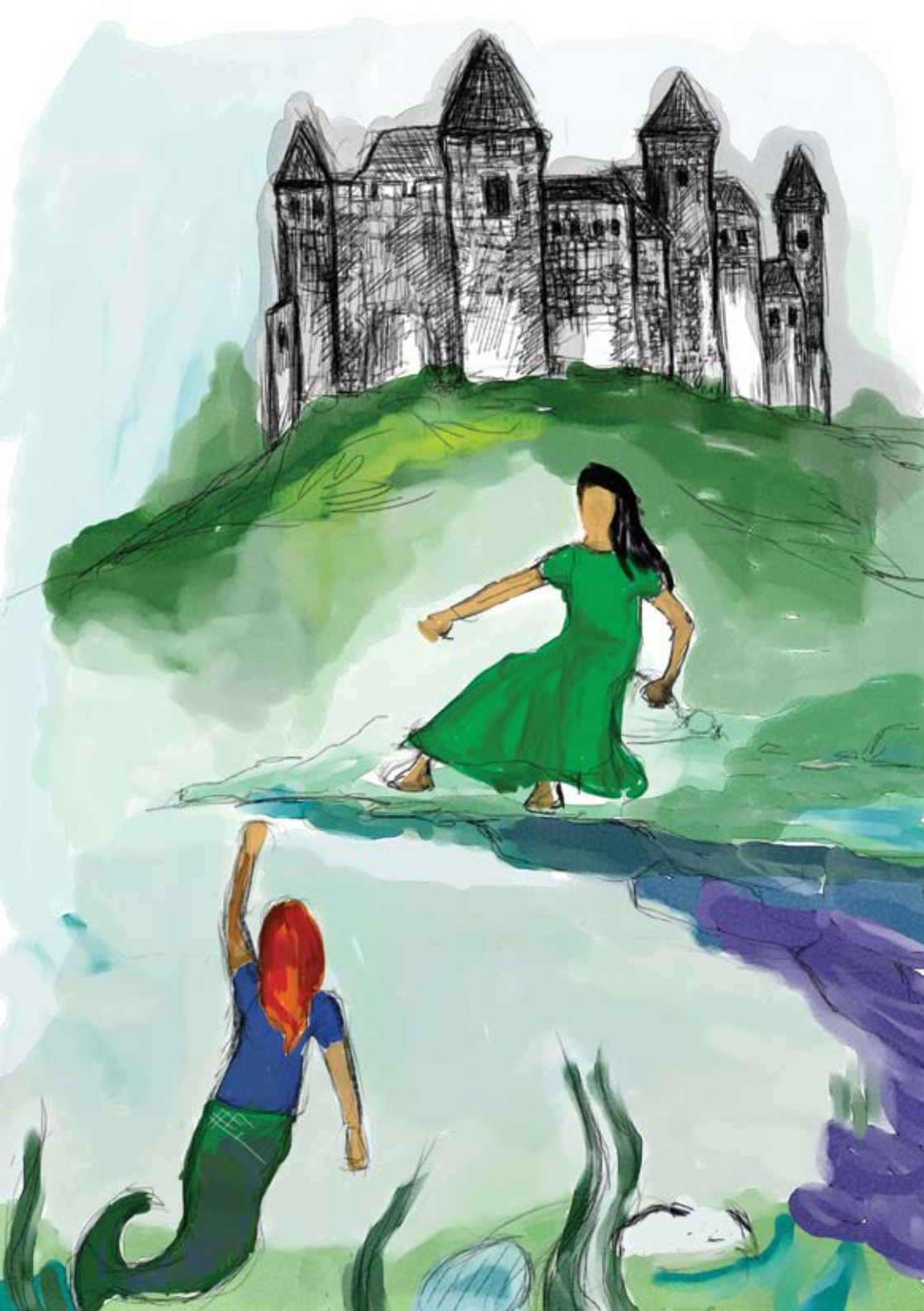
„Kraljevstvo kojim moj otac vlada je tužno mjesto, mjesto odbacivanja i neprihvatanja. Želi me udati za mladića kojeg ni ne poznajem, a nikada nisam zavoljela ni one koje sam upoznala. Danas je sklopljen dogovor da će vjeridba biti kroz dvije nedelje i ne, ne mogu živjeti tako, radije ću se odreći svih ljepota koje okom možeš vidjeti, nego živjeti život onako kako ga ne osjećam.“

Usljedi duga tišina, dok su se posljednji zraci sunca prelijevali na mokrim tijelima. Njihovi se pogledi susretoše i usne spojiše. U tom trenutku granica koja dijeli dva nespojiva svijeta nestala je i one kao da su se stopile u jedan. Obje su bile svjesne da je njihova ljubav nemoguća dok god jedna živi na kopnu, a druga u moru. Tada se dogovoriše da se Erika vrati u svoje carstvo i da se svakoga dana u isto vrijeme sastaju na ovoj obali. Kako su dani prolazili njihova ljubav je bivala sve jača, kao i želja da žive zajedno. Jednoga dana Arijel je plivajući kroz svoje carstvo čula da Ursula, morska vještica, posjeduje moć da preobrazi kopnena bića u morska. Ursula je živjela u neobičnoj šumi pokraj njihovog kraljevstva, drveće i grmlje bijahu same hobotnice, napola životinje, a napola biljke. Postojale su razne priče o Ursuli i mnogi su je se plašili, ali Arijel je bila odlučna, te se uputi ka šumi. Kada naiđe na veliku kuću, stade ispred vrata i pomalo uplašeno zakuca. U trenu se otvoriše i pred njom se pojavi visoka, namrgođena, polu-žena, polu-hobotnica, crnih očiju bez sjaja i kratke sijede kose, koja reče:

„Znam već po šta dolaziš, draga moja, spremila sam napitak za tvoju voljenu, prije nego sunce zađe treba ga popiti. Ali znajte da će se ona morati zauvijek odreći svoga života na kopnu, svojih pluća i nogu!“

Te večeri, kada su se po dogovoru našle na obali, Arijel veselo podijeli vijest sa svojom voljenom koja bez razmišljanja pristade, uze napitak i ispi ga. Jarka svjetlost obasja njene noge i zaslijepi ih obje. Kada je svjetlost nestala, a one otvoriše oči, Erika je umjesto nogu imala dug i sjajan rep. Ona, sigurna u svoju ljubav, ispruži ruku koju Arijel radosno prihvati i one zaroniše zajedno po prvi put.

Dok je Arijel pokazivala Eriki svoje omiljene koralne grebene, iza visoke morske trave začuše komešanje i znatiželja ih privuče bliže. Tad shvatiše da slušaju šaptaj Ursulinih jegulja, stvorenja zmijolikog oblika, sivo-smeđe boje, prošarane crvenom na donjem dijelu trupa, koja nemaju krljušt već im je tijelo pokriveno debelom kožom i služi koja im služi kao zaštita. Razgovarale su o Ursulinom planu da zavlada kopnenim kraljevstvom tako što će začarati kralja i udati se za njega, te ga otrovati vinom. Čuvši to, njih dvije pojuriše ka kopnu. Ugledaše svadbenu ceremoniju baš na onoj plaži gdje su se njih dvije sastajale. Vidješe i prelijepu ženu u kraljevom zagrljaju. Dok su razmišljale kako da spasu kralja Sedrika sigurne smrti, spaziše Ursuline jegulje kako hrle prema njima, a one, preplašene, počеше bježati. Međutim, jegulje ih vrlo

brzo sustigoše. U tom trenu more se otvori i Triton, kralj dubina, odagna morske nemani.

Triton ih tada ljutito upita:

„Zašto ste se same odvažile na ovako opasan zadatak, zar ne znate da uvijek možete računati na moju pomoć? Zar ste tako lakomisleno ugrozile svoje živote?“

Obje, sad već svjesne da same ne mogu poraziti zlu vješticu, zamoliše Tritona da im pomogne, te se zajedno uputiše ka plaži...

Stigoše na mjesto vjenčanja baš u trenutku kada su mladenci trebali da ispiju zdravicu. Kopno se zatrese, digoše se veliki talasi na kojima se pojaviše kralj Triton, Arijel i Erika.

„Tata stani!“ – povika Erika. „Vino je otrovano, tvoja izabranica je morska vještica i želi te ubiti i zavladatai kopnom!“

Kako kralj nije vjerovao, ona mu ote čašu iz ruke i ispi otrov namijenjen njemu. Istog trena pade mrtva. Straža opkoli Ursulu, a ona, vidjevši da je zatočena i bespomoćna, reče:

„Ako želite da se princeza spasi i da njeno srce ponovo počne kucati, mora je poljubiti osoba koja je voli više i od sebe same.“

Kralj Sedrik nije znao da li takva osoba postoji. Očajan poče oplakivati svoju kći, ne znajući kako da joj pomogne. Uplašena i skrhkana bolom Arijel zamoli Tritona da je talasom spusti na plažu i priđe Erikinom nepomičnom tijelu. Uze je u zagrljaj, srce joj zatreperi i ona spusti svoje usne na njene. Dejstvo napitka prestade i Erika otvori oči. Svi shvatiše da je Mala sirena bila ta koja ju je voljela svim svojim bićem. Kraljevoj sreći nije bilo kraja, njegova kći je spašena. Očaran dirljivim prizorom on shvati koliko je pogriješio kada je osudio njihovu ljubav te od tada odluči da vlada kraljevstvom na sasvim drugačiji način. Uz Tritonovu pomoć izmijeniše dotadašnje zakone i na kopnu poče borba za jednakost koja i danas traje.

Arijel i Erika su odlučile da se vjenčaju te su im očevi priredili ceremoniju kakva nikad prije nije bila viđena. Na onoj sudbonosnoj obali redovi bijelih stolica okrenutih ka horizontu krase ljljani i jasmini čiji miris je nosio vjetar kroz bijele haljine gostiju. Osmijesi su blistali na njihovim

licima, a u očima im je sijala nada. Muzika se čula duboko u šumama i daleko na pučini. Izgovoreno sudbonosno „Da” otvorilo je još jedno poglavlje života koje je pred ovim mladim djevojkama.

Autori/ce: Hana Konatar, Marija Jovanović, Irma Rastoder, Nikoleta Bojanić, Tijana Đurović

RUŽNO PAČE

„Ali ja želim ići u školu!“ povika Melisa i uplakana istrči na ulicu.

Dvadeset godina prije, zvuk zvona označio je završetak školske godine i ispunio dvorište dječjim smijehom. Lice jedne druge djevojčice prekrila je tuga. Bio je to kraj njenog četverogodišnjeg školovanja. Njena porodica imala je drugačije planove. Udali su je i rodila je djecu. Najmlađa od njih bila je Melisa.

Od malih nogu Melisa je bila kao i sva druga djeca na svijetu. Voljela se igrati skrivača, crtati u pijesku i listati slikovnice. Ipak su je najviše zanimali brojevi i slaganje kamenčića u hrpice, od najmanje do najveće. Najdraža igračka bila joj je abakus, koji je sama napravila od grančica i žirova koji su padali po limenom krovu njihove trošne kućice. Ubrzo je došao dan kad je spakovala šarene sveske u školsku torbu koju je naslijedila od starijeg brata.

„Ona Melisa je prljava i smrdi“, rekla je jedna djevojčica iz razreda.

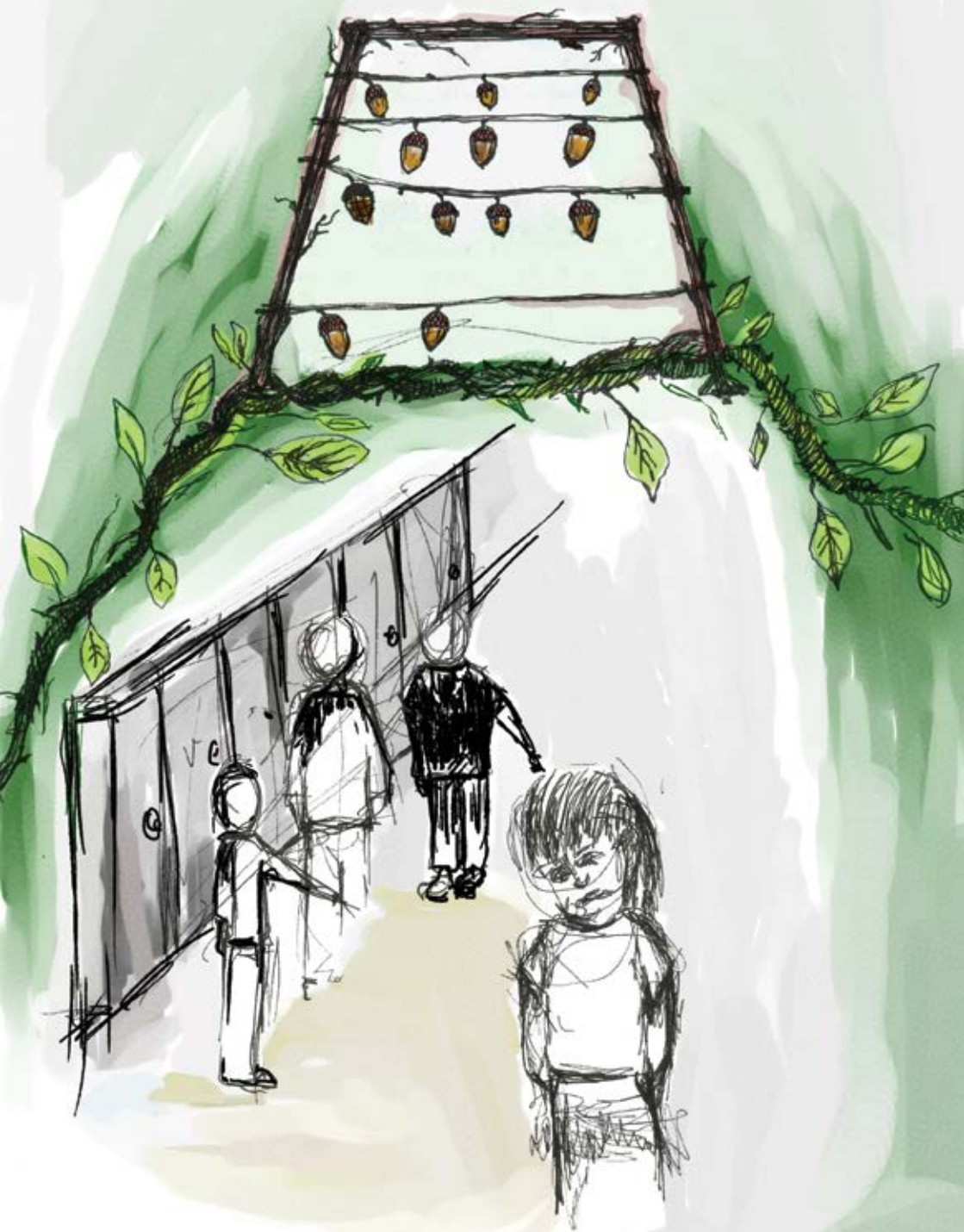
„Meni je mama rekla da je ona Ciganka“, dodao je dječak iz predzadnje klupe.

„Oni samo prose i krađu“, čulo se šaputanje iz drugog reda.

Melisa je sjedila pognute glave, bojila u svesci podnožje bijelog svjetionika i odbrojavala minute do završetka malog odmora. Ni ovaj put nije imala nikoga s kim bi se družila.

Usamljeni dani postali su mjeseci, a mjeseci godine. Melisa nije dobivala pozivnice za rođendane, posljednju su je birali u igri graničara, a školske izlete provodila je uz učiteljicu. Jedino utočište i radost pronalazila je u svijetu sabiranja, oduzimanja, množenja i dijeljenja. Veselile su je kružnice, razni trokuti i linijari.

„Sutra je odvoz krupnog otpada, ideš s nama rano ujutro“, reče Melisin

otac ispuhujući dim motanog duhana kroz guste brkove.

„Ali ja sutra idem u školu!“ odgovori Melisa.

„Ma kakva škola, šta će ti to? Naučila si čitati i pisati, ne treba ti više od četiri razreda. Tvoje mjesto je s nama, a ne s njima.“

„Ali ja želim ići u školu!“ povika Melisa i uplakana istrči na ulicu. Trčala je i trčala, koliko su je noge nosile. Kapi kiše miješale su se sa suzama na njenom licu.

Ovo nije bio prvi put da joj je otac takvo nešto rekao. Strahovala je da će uskoro doći dan kada će se njegove riječi obistiniti. Vidjela je to u životima žena oko sebe. Njena majka, tetke i baka nisu imale priliku završiti osnovnu školu, neke je čak nisu ni pohađale. To je boljelo više nego ruganje druge djece. Bila je izgubljena i osjećala se kao da ne pripada ni jednom niti drugom svijetu.

Polako je počela padati noć i Melisa se odlučila vratiti. Umorna i iscrpljena tiho se ušuljala u kuću, dok je otac spavao i hrkao u svojoj trošnoj fotelji. Legla je u krevet. Osjećala se najumornijom na svijetu. Već je bila na pragu sna, kad se desilo nešto za šta ni Melisa nije sigurna je li bio san ili java. Topao i sladak dah njene majke zagrijao joj je lice. Kroz šapat je čula:

„Nikada nemoj odustati od svojih snova. Oni su ti koji te nose kroz život. Škola je tvoj san. Sanjaj ga i dalje.“

Iduće jutro Melisa se probudila ranije nego inače. Bila je uzbuđena. Spremila se i na leđa stavila školsku torbu, koja je ovaj put bila teža nego inače. Više knjiga i svesaka. Bio je prvi dan petog razreda. Na izlazu iz kuće otac ju je mrko pogledao.

„Stvarno si naivna ako misliš da će ti ta škola pomoći u životu. Mislio sam da si pametnija.“

Melisa je ostala ustrajna, iako su je njegove riječi zaboljele kao i prvi put. Na putu do škole maštala je o prijateljici koju će upoznati ove školske godine, s kojom će napokon moći razgovarati o svemu što je muči, o svemu što je veseli. Nije tada ni znala koliko je u pravu.

Od svih predmeta najviše se veselila matematici, a najviše se bojala

hrvatskog jezika, koji joj nije išao ni u prva četiri razreda. Hrvatski jezik činio joj se vrlo težak i grub, nimalo melodičan, nimalo blizak njoj.

„Cigančura se vratila s karavana“, dočekalo ju je u hodniku škole.

„Past će ovaj razred, sigurno“, nadovezao se neko.

„Zar se ona nije već trebala udati?“

Melisi su ovaj put njihove riječi padale još teže. Bile su nekako stvarnije, kao da sve o čemu govore zaista pripada svijetu u kojem je vidio i njezin otac, svijetu u kojem žene u njenoj porodici žive. Poput grubih udaraca ranjavale su je cijelo prvo polugodište. Kako su se bližili zimski praznici, osjećala je da joj postaje sve teže, gubila je motivaciju, zaboravljala napisati zadaću i sve se više povlačila u sebe. Čak je i njena majka primijetila da nema više one razigranosti u koraku.

„Mama, odustajem od škole. Tata je bio u pravu, nije to za mene“, reče Melisa.

Majci je bilo žao, ali je razumjela njenu bol. I sama je prošla kroz to. Poljubila je u čelo i snažno zagrlila.

Početkom drugog polugodišta sva su djeca iz razreda ponovno bila u školskim klupama. Jedino je Melisino mjesto ostalo prazno. Niko od učenika i učenica nije obraćao pažnju na to što je nema, samo je nastavnica matematike primijetila da u srednjem redu nedostaje ruka koja je uvijek bila podignuta. Mislila je da je Melisa bolesna, no kad je nije bilo dvije sedmice, odlučila se zaputiti na njenu adresu.

Vrata joj je otvorila Melisa.

„Zdravo, Melisa. Došla sam vidjeti kako to da te tako dugo nema na nastavi.“

„Odustala sam od škole. Tamo me niko ne voli, rugaju mi se, smiju iza leđa i govore mi ružne stvari. A i tata je rekao da mi škola nije potrebna. Mislim da je ovako bolje za sve“, odgovori Melisa očiju punih suza.

„Mislim da je došlo vrijeme da ti ispričam svoju priču. Kada sam išla u školu, druga djeca su mi se stalno rugala jer sam mucala. Cijelu osnovnu školu su me zvali Mucavica. Bilo je dana kada sam i ja htjela odustati,

no svaki put bih pomislila kako je ispred mene još puno matematičkih formula i zanimljivih zadataka koje trebam naučiti i riješiti. Iako to niko nije očekivao jer sam bila djevojčica, matematika je bila moj svijet. Kao što i sama znaš, to je nauka brojeva, a ne riječi. Možda je zato ti i ja razumijemo bolje od drugih.“

Melisa je bila očarana nastavnicinom iskrenošću. Osjećala je da su sada još više povezane.

„Voljela bih da se vratiš na nastavu jer imaš mnogo toga pokazati i dati. Uskoro će se održati školsko takmičenje iz matematike. Već sam razgovarala s tvojim razrednikom i predložila da od svih učenika i učenica iz razreda baš ti sudjeluješ u takmičenju. Šta misliš o tome?“

„Ali propustila sam puno toga u ove dvije sedmice...“ reče Melisa.

„Nisi propustila ništa što ti i ja sada ne bismo mogle nadoknaditi“, namigne joj nastavnica.

Melisa je nestrpljivo iščekivala zvono za kraj časa kako bi otrčala do oglasne table na ulazu u školu. Komisija je objavila rezultate jučerašnjeg općinskog natjecanja, na koje je otišla s najboljim rezultatom u školi. Osjećala je uzbuđenje i napetost, a minute su joj se činile kao sati. Gurala se i gurala kako bi se probila do popisa s bodovima. Činilo joj se da je hiljadu drugih učenika i učenica ispred nje. Počela je od dna liste. Kako joj se pogled dizao, uzbuđenje je sve više raslo. Na kraju je ugledala svoje ime na 3. mjestu. Nije mogla vjerovati. Mislila je da će joj srce iskočiti iz grudi od sreće i ponosa. Ona. Melisa. Treća!

Melisa se nastavila školovati, upisala fakultet i postala uzor djeci iz svog okruženja. Ružne je riječi i dalje slušala, bilo ih je na svakom koraku. No uvijek bi se sjetila priče nastavnice matematike i majke koja je ohrabrivala na tom putu. Ponosno bi digla glavu jer je znala da ima još puno toga dati i pokazati. Sebi i svijetu.

VJEŠTICA

Ne tako davno, u ne tako dalekom kraljevstvu, živio je kralj. Imao je kćer jedinicu, Plesu. Djevojka je odrastala na zlatnom dvoru okružena dvorjanima i dvorjankama koji ispunjavahu svaku njenu želju. Ni u čemu ne oskudijevaše, ni u najraskošnijim haljinama, niti u zlatom vezenim cipelama. No u tom kraljevstvu kojim upravljaše njen otac, ona ne osjeti istinsku sreću. Na dvoru je niko nikada nije vidio nasmijanu.

Primijeti kralj kako cipele koje joj svaki dan daruje već sljedeće jutro bijahu razderane. Jednom je ljutito upita: „Kako uspiješ uništiti svake cipele?“ Na to će mu princeza odvažno: „Tako.“

Potom kralj po cijelome kraljevstvu razglasi da će onome ko otkrije kako princeza razdire obuću za nagradu dati nju za ženu i pola kraljevstva svoga. Mnogi su mladići pokušavali i pokušavali, ali ne uspijevahu u tome. Do jednog dana.

Magla pada na grad. Ispunjava svaki kutak kraljevstva. Sve bijaše tiho, no čuli su se koraci jednog vojnika koji se primiču dvorcu. Ostade on u predvorju i pričeka noć, a s njom i princezu. Negdje oko ponoći začuo se zvuk njenih cipela, a on se sakri iza kamina. Ugleda djevojku kako uzima mast i njome podmazuje potplate. Pobježe ona kroz dimnjak. Vojnik uze onu mast pa i on namaza svoje potplate i poleti za njom.

Pojavi se kraljevna u šumi usred kraljevstva. Svaki korak u njoj bijaše čaroban. Ruke joj podrhtavaju, noge klecaju, srce ispunjeno radošću, a njen duh slobodniji no ikad. Slobodniji jer ugleda tu snažne žene, prijateljice. Kristali obasjavahu drveća, svaki pokret ispuni šumu predivnim zvukovima. Među zvukovima odjekivaše smijeh i princeza ugleda žene kako plešu, vrte se i poskakuju držeći se za ruke. Te žene sagrađiše mala skloništa na drveću, dovoljna za svaku da unutra pronađe svoj lični mir. Poslije se spuštahu na rijeku gdje spravljaše serume, kreme i lijekove za sve one napasti za koje njihov narod ne imade lijeka.

Zahvaljujući izrazitoj oštrini uma i znanju umjele su izraditi razne lijekove. Osim toga njihovi umovi bijahu najzaslužniji za prepoznavanje i onog društvenog zla koje ih je okruživalo. Nepravde i osuđivanja koja njihove osjećaje izvan šume sputavahu. Slobodu koju im drugi uzimahu

i ne prepoznavahu. Ali ta snaga u šumi koju dobivahu jedna od druge bijaše ono što ih je držalo u životu, životu sa svojim porodicama.

Gledajući sa strane, taj čarobni svijet nikoga ne bi ostavio ravnodušnim. Pa tako ni jednoga krutog vojnika. Ono što osjeti nije mogao prihvatiti. Pokuša objasniti taj doživljaj, ali ne uspije. Mogao im se diviti satima. Snažna je energija ispunjavala njegovo srce. Prvi put osjeti da je živ.

Osjećaj da je živa Plesu je sve ovo vrijeme držao na dvoru. Znala je da pripada šumi. Plesati zajedno s drugim ženama bilo je nešto čemu će uvijek težiti. Sav svoj potencijal imala je gdje pokazati. Sav je njen prkos imao smisla. Sva njena želja za stvaranjem novog i drugačijeg dobila je prostora.

Ali samo do jutra. Mrzila je izlaske sunca. Mrzila je taj početak dana, jer je za nju on bio završetak njene slobode.

„Zašto se uvijek moram vratiti? Zašto moram bježati?“ pitala se svakog jutra. No nije slutila da će današnji dan biti drugačiji od svih do sada.

Vrati se vojnik prije princeze i stade pred kralja. Reče mu kako djevojka svake noći razdere cipele te mu ispriča što je sve vidio u šumi.

„Ali, cijenjeni kralju, to je mjesto stvaralaštva i izrazite produktivnosti!“

„Izgledam li ja kao neko ko će progutati te izmišljotine?“ ljutito će kralj na vojnिकove riječi.

„Vaša Visosti, to su žene koje izradiše lijekove koje ovaj narod spasiti mogu.“

„Dosta je bilo, ne želim više slušati o tim vještičarenjima!“, oteresito će kralj. Pokloni se vojnik i izađe razočaran iz njegovih odaja.

Magla se krenula spuštati nad kraljevstvom. Ne vidje se pola dvora. S njom se ne vidje ni vojnik više.

Svanu zora, a s njom se princeza vrati na zlatni dvor. Kraj kamina stajaše kralj.

„Mislila si da ćeš ponovo cipele derati?“

„Otkud ti ovdje?“ iznenađeno će Plesa.

„Pod mojim krovom ćeš biti ili ničijim!“ odrješito će kralj.

„Gospodar ti moj nisi!“ odlučno će ona.

„To su te one vještice drskosti naučile?“

„To je ono što si zatomljivao u meni svih ovih godina!“, kroz suze će Plesa.

„Sve sam ti pružio, što još želiš od mene?“, bespomoćno upita kralj.

„Pruži mi podršku da budem sve šta jesam i šta želim biti.“, odgovori ona.

„Ali ne mogu, šta će drugi dvorjani reći?“, s knedlom u grlu će kralj.

Na te riječi napusti princeza dvor. Osvrnu se, ali samo nakratko. Znala je da treba ići tamo gdje diše njena duša. Da u šumi ona istinski postoji. Bijaše to teška, ali najhrabrija odluka koju donese. Jedina s kojom je mogla zaspati i probuditi se sretna. S tom odlukom započne ples slobode sa svojim prijateljicama, sestrama. Plesaše sve dok cijele cipele ne potrga.

A kralj ostade sa svojom odlukom na dvoru. Niko ga više ne vidje izvan njegovih odaja. Zauvijek se pitaše kako bi ovo kraljevstvo izgledalo da je pustio Plesu slobodna duha na dvoru.

No nije je ni trebao pustiti, Plesa je sama znala kako biti slobodna.

Autori/ce: Anđela Birkić, Damira Brunac, Vendi Keserica, Tanja Javorina, Ivana Penjak-Kasavica

PLAVOBRADI

Draga moja Jelena, znam da ti dugujem odgovor na nekoliko pitanja koja diskretno preskačem godinama, ali mislim da si sada dovoljno spremna i da mogu da ti odgovorim jer si sada dovoljno odrasla da bi ih razumjela i da ti ne izgledaju čudno ili, kako bi se reklo, kontroverzno. Da, bile su tu dve zaljubljene devojke i jedan odvratan, veoma bolestan starac, ali da počnem iz početka.

Sve je počelo veoma davno, bila sam mlada i nekih stvari i detalja se i ne sjećam dobro. Bez razlike na to gdje ćete pogledati tragajući za početkom moje priče, proći ćete kroz isto razočaranje. Bile smo zaljubljene i to su bili strast i zanos o kakvima su mnogi sanjali, a želim da takvu ljubav i ti osjetiš jednoga dana. Anika i ja, to je bila veza koja je stizala do dubina naših srca. Ali naša sreća nije dugo trajala. Dana kada su Anikini roditelji otkrili našu ljubav, naša se ljubavna veza promijenila. Oni su bili primitivni, zatvoreni i užasno surovi... i zato su izgubili svoju kćerku. Naš divan svijet je odjednom počeo da se ruši. Aniki je najprije bilo zabranjeno da izlazi sa mnom, a ubrzo je njena porodica odlučila da se ona mora udati. Bilo je važno da čovjek za koga će se udati može privući njenu pažnju. Poslije nekog vremena, pronašli su jednog starog plemića, koji se nedavno doselio i kupio jednu ogromnu staru kuću. Niko nije ništa znao o njegovoj prošlosti. Starac nije često izlazio i nije mnogo razgovarao sa ljudima, tako da mu oni nisu ni imena znali, pa su ga nazvali Plavobradi, sugerišući na njegovu relaciju s aristokratijom i plavom krvlju. Svako u gradiću je nastojao da uda svoju kćerku za starca, a neki pokušaji su završili krajnje komično, ali da se ne udaljavam od priče. Anika nije imala izbora, brak je bio dogovoren i oni su se vjenčali. Anika je otišla od kuće, ali smo nastavile povremeno da se srećemo, jer njeni roditelji nikome nisu rekli za našu ljubavnu vezu. Kuća Plavobradog je bila lijepa, velika i raskošna, a to je u izvjesnoj mjeri ublažavalo realnost u kojoj se nalazila Anika, u braku sa čovjekom koga nije voljela, iako je njegovo ponašanje bilo pristojno. Vrlo uskoro sve se promijenilo. Rekli su mi da ne mogu da uđem u kuću, da odem kući jer Aniki nije dobro. Ja sam zatražila da prenesu Aniki da sam došla i otišla. Kasnije su me obavijestili da je Anika otišla iz gradića da bi se školovala, a to joj je omogućio njen suprug. Ali ja nisam povjerovala. Obuzeo me strah. Nisam vjerovala da je Anikin nestanak u vezi s nekom

vrstom školovanja.

Prolazili su dani i mjeseci, prošle su dvije godine od našeg posljednjeg susreta, ali nije bilo nikakvog traga, nikakvog mogućeg objašnjenja šta je to moglo da joj se desi. I u to vrijeme, dok sam sjedila u vrtu, čula sam majku kako razgovara s jednom ženom, koja joj je govorila da Plavobradi starac opet traži suprugu. Moja majka ju je razubjeđivala govoreći joj da se moja bliska prijateljica udala za njega prije dvije godine. Razgovor se nastavio, ali ja nisam mogla da slušam. Izašla sam i satima besciljno lutala ulicama. Šetala sam pored kuće Plavobradog i ta kuća, koja mi je nekad izgledala tako velika i raskošna, sada je bila jeziva i zastrašujuća. Te večeri sam se kući vratila umorna, ali u isto vrijeme i odlučna. Roditeljima sam saopštila da ću se udati za Plavobradog. Oni nisu znali o ljubavi između Anike i mene, ali ipak su znali da smo bile bliske prijateljice i s pravom su bili vidno uznemireni i zabrinuti zbog moje odluke. Ali ja sam bila odlučna, i nisam uopće imala namjeru da popustim. Jednostavno, morala sam saznati šta se zaista dogodilo s njom. Svadba je bila velika, bogata, ali u isto vrijeme i obična. Bila je jedna žena obučena u skupu bijelu haljinu i gomila pijanih gostiju koji su na kraju otišli noseći sa sobom polovinu jela. Plavobradi je bio u stanju da im to omogući. Imala sam utisak da su se svi osim mene zabavljali. Zatim, stvari su se vratile u svoj svakidašnji ritam, a Plavobradi je na početku bio zaista fin suprug. Tokom svog tog vremena o Aniki nismo ništa govorili, nikada.

Poslije nekoliko meseci našeg braka Plavobradi mi je saopštio da treba da ide na službeni put. Rekao je da će tamo ostati dvije nedjelje i dozvolio mi je da za to vrijeme u kuću pozovem koga god želim od mojih prijatelja i porodice. Dao mi je svežanj sa ključevima od svih soba u kući. Zatim je otišao, a ja nisam dugo čekala i nisam džaba sjedila. Naprotiv, odmah sam počela s potragom za nekim Anikinim tragom. Prošlo je nedjelju dana, a ja nisam ništa našla. Već sam bila izgubila svaku nadu. Počela sam da se bojim da me je Anika, možda, zaista ostavila i otišla. Tada sam ugledala, među ostalima, i ključ od izbe, a to je bila jedina soba gdje do tada nisam ulazila. Plavobradi je govorio da je to vlažno i hladno mjesto i uvijek je išao sam da bi donio vino. Odmah sam sišla u izbu. To je zaista bilo hladno i vlažno mjesto, široko, s velikim brojem buradi vina pored zidova, a ispunjeno ustajalim vazduhom koji je stvarao mučninu. Na kraju dugog, podzemnog i mračnog podruma stajao je mali tronožac, a iznad njega crni, težak, zahrđali lanac.

To je ličilo na ono što lokalni historičari nazivaju spravom za „ispitivanje“.

Ne znam koliko dugo je već prošlo otkad se vratio i koliko me je dugo zvao. Ja sam bila skamenjena. Ta odvratna mašina je bila odgovor za kojim sam tragala. Brzo mi se spojila priča o „hladnom hodniku s pacovima gdje je samo on silazio“. Čula sam mu korake po stepeništu. Brze i odlučne. Vjerovatno je znao gdje sam. Vjerovatno je žurio da bi me ušutkao. Bilo je jasno da nisam imala kuda. Nije bilo drugih vrata. Nije bilo sporednog puta. Bili smo on i ja. Nisam znala šta je sljedeće. Jedino sam napokon znala da me Anika nije napustila. Ona me nikad ne bi napustila. Plavobradi je ušao. Brektao je kao razjareni bik. Od njegovog pogleda mi je bilo jasno da su sve moje sumnje bile tačne. Anika je završila na stolu. Trebalo je da ja budem sljedeća. Zatim se sve veoma brzo desilo. Skočio je prema meni. Udario me po licu. Pala sam, a on se sagao da bi me zgrabio. Ujela sam ga za ruku. Jako. Osjetila sam metalni ukus krvi. U tom kratkom trenutku dok je bio u grču, dohvatila sam nož koji mu je bio okačen o pojas. Anika me nije napustila. On je ubio. Bio je to samo trenutak. I ležao je mrtav na vlažnom kamenju. Posle je sve bilo brzo. Pozvala sam jednu staru služavku i jednog novog mladog slugu. Sklonili smo tijelo. Sljedećeg dana u podne, na očigled cijeloga sela, natovarili smo kočije s velikim prtljagom i ispričali priču da je krenuo na službeno putovanje. Niko nikada nije ništa pitao. Niko ga nikada nije ni upoznao.

Prijevod sa makedonskog jezika: Đoko Zdraveski

VUK I TRI PRAŠČIĆA

U jednom usamljenom selu, gotovo kao u drugom svemiru, živjela je velika porodica prašćića. U ovom malenom mjestu stvari su se teško mijenjale, a jednolični dani su prolazili. Živjeli su tako prašćići još od davnina, dovoljno daleko od najbliže planine. Sakriveno od znatiželjnih očiju putnika namjernika, u selo, godinama već, možda vjekovima, niko nije donio nikakve vijesti.

Tamo se rodila i porasla Lulu. Ona je voljela svoje maleno selo, svoju majku, oca i svoja dva bratića. Uz njih je naučila sve što je znala o svijetu. Da kuha je naučila od svoga oca, da se igra i traži hranu od bratića, a majka je naučila da svira tamburu i da pjeva jednu staru uspavanku.

Ali je Lulu oduvijek bila pomalo drugačija od ostalih prašćića. Radoznala i željna avantura, ona je sanjala o dugim, dalekim putovanjima. Ova joj se želja nije gasila tokom godina koje su prolazile. Želja je rasla zajedno s Lulu i ona je svakodnevno maštala da otkrije čarobne tajne na planini i da upozna njene čudesne stanovnike.

Kada je porasla dovoljno velika da bi mogla sama putovati, ona je odlučila da ode iz voljenog doma. Ali u životu, ma koliko god mi nešto željeli, nije uvijek lako da to i uradimo. Tako je bilo i za Lulu.

U selu je vladao veliki strah, koji se kroz godine pretvorio u dio svakodnevnice. Strah je bio da se onaj koji ode iz malog mjesta nikada neće vratiti. Zato su, pomalo uplašeni i više zbunjeni, njeni najbliži pokušali da je spriječe u namjeri da krene na put.

„Prije mnogo godina“, počela je majka, „bilo je dvoje znatiželjnih prašćića. Oni koji su ih poznavali spleli su mnogo priča o tome šta se s njima desilo. Neke priče su bile dobre, ali većinom tužne.“

„Istina je“, nastavio je njen tata, „da je bilo ovako, pa nek’ vjeruje ko hoće. Otišli su u planinu čudnu i strašnu, pa su riješili da izgrade kuću. Prvo prase je izgradilo kuću od slame, poput naših u selu, i sretno se udomilo. Ali, kako se približavala zima, opasnost je rasla. Jedne hladne novembarske večeri, izgubio mu se trag. Gospodar planine, strašni, svemoćni vuk te hladne zimske noći kucnuo je na slamena vrata. Kada nije dobio odgovor, bijesno i veoma lako je otpuhao prasetov dom, a od prašćića više ne bijaše ni traga ni glasa.“

„Drugo je prase bilo malo pametnije“, rekla je majka, „izgradilo je čvršću kućicu, od prački. Ali, i nju su otpuhala velika usta vučija.“

„Ne smiješ ići, Lulu“, umiješali su se bratići. „To su bili hrabri i mnogo

snažni prašćići, a opet ih je snašla loša sudba. Velika planina je jako opasna, posebno za tebe malu.“

Poslije ove priče, mnogo velikih junaka bi se pokolebalo. I Lulu nije bilo svejedno, ali ipak, prvo ljetnje jutro je došlo i ona je krenula na dugo željeno putovanje. Tako je nekako započela njena velika avantura. Nekoliko koraka nazad, više naprijed, planina je polako počela da otkriva svoju čudesnu ljepotu.

Poslije nekoliko dana hodanja, Lulu je doputovala do jednog mjesta koje se ne vidi često. Čarobno mjesto je bilo iza planine, jedan vrt s divljim jagodama, pored malene rijeke i lijepe zelene ledine.

„Ovdje ću se odmoriti“, rekla je sebi i približila njušku jagodama.

Zanesena u jelu nije primjećivala ništa drugo. A kada bi se okrenula, vidjela bi drveće, a na njemu malene stanovnike i stanovnice. Brza, krznena bića, kakva Lulu nikada prije nije vidjela, s dugim čupavim repovima i velikim načuljenim ušima gledala su je s visokog drveća.

Prošlo je nekoliko sati dok se jedno od ovih bića, elegantno i nježno, skakućući nije približilo Lulu i reklo:

„A... khm... Poštovano, ružičasto, četvonoško, velikoustalo, da li bismo mogli da se upoznamo?“

Lulu se, pomalo uplašeno, ali više znatiželjno, okrenula iza sebe. Primijetila je tada pored sebe dvije svjetlucave okice, male šapice, lijepo krzno i jedan veliki rep.

„Ovo mora biti strašni vuk“, rekla je sebi.

Htjela je pobjeći, ali se skamenila u mjestu. Nije mogla progovoriti ni riječi. Na svu sreću, biće je progovorilo:

„Dobro došla u carstvo vjeverica. Ja sam zadužena za komunikaciju s novopridošlima. Ti si nova i pridošlica si, ali ja nikada nisam vidjela nikoga kao što si ti. Imam važno pitanje: da li si ružičasta zbog jagoda? Odakle dolaziš? Šta tražiš ovdje?“

„Znači, ti nisi vuk?“ – rekla je Lulu.

„Ja sam prepametna, prepredivna Veria“, rekla je vjeverica krećući se lijevo-desno.

„Šta je to?“ – pitala je Lulu.

„To je vjeverica.“

„Naravno, znala sam!“ – rekla je Lulu, pomalo postidjena zbog svog neznanja. „Ja dolazim iz sela. Zovem se Lulu.“

„Lulu, šta tražiš ovako sama iza planina i rijeke?“

„Tražim mjesto gdje bih izgradila kuću, ali mora da bude od najčvršće građevine, ne od slame i trske jer će je vuk oduvati i poslije ni traga ni glasa od mene, nestat ću.“

„Ja nisam upoznala tog duvačkog, kućorušiteljskog vuka, ali imaš moju riječ, mi ćemo ti pomoći da izgradiš najčvršću kuću u cijeloj šumi.“

„Kakva sreća!“ – viknula je glasno Lulu, uzbuđena od pomisli da živi među jagodama i ovim novi, malenim prijateljima.

„Dodi sa mnom, na ovo drvo!“ – viknula je Veria i kao da je nestala.

Na veliko iznenađenje svih prisutnih, Lulu nije mogla da se penje po drveću lako kao vjeverice. Pa, poslije nekoliko neuspjelih pokušaja, odlučili su da je ipak najbolje da Lulu živi na zemlji. Ali, vjeverice nisu znale da grade takve domove. Tako se Lulu upoznala s dobrim prijateljima i prijateljicama njenih prijatelja, dabrovima. Dabrovi su bili poznati po cijeloj šumi, pa i dalje, kao najbolji graditelji najčvršćih domova.

Ubrzo Lulu ne samo da je dobila lijepu, čvrstu kućicu od cigli, već je dobila i različite i vesele prijatelje i prijateljice. Glasnici, vrapci vijestonoše i raspjevani slavuji živjeli su na drveću, dugouhi nemirni zečevi i zečice i kratkovidne krtice ispod zemlje. Od svih njih, stanovnika i stanovnica ovog mjesta punog čudesa i radosti, Lulu je naučila jako puno. Ali, iako je dugo živjela tamo, nije saznala ništa više o strašnom vuku. Lulu je često pomišljala na njega i na svoje malo selo, tako različito od planine. Možda će jednog dana vuk stvarno doći. Možda će oduvati i njenu lijepu kućicu. Ali, često je Lulu htjela da vjeruje da će, možda, na kraju i vuk i ona postati dobri prijatelji.

*Autori/ce: Leni Frckoska, Kristijan Stefanovski, Marija Boshkovska ,
Kristijan Georgiev, Simona Mancheva, Aleksandra Taseva*

Prijevod sa makedonskog jezika: Đoko Zdraveski

U jednoj kući, u malom dalekom mjestu, živjela je djevojka po imenu Lejla. Jedne večeri, vraćajući se kući poslije napornog rada u bašti, Lejla začu neke neobične zvukove koji su dopirali iz šupe. Brzo potrča ka šupi i tamo zateče mačku kako mjauče iza zatvorenih vrata. Pokušala je da otvori stara drvena vrata, ali isprva nije uspjela. Pokušala je i drugi put, ali opet nije uspjela. Trećega puta je svom snagom gurnula i naizad uspjela da otvori vrata. U šupi je zatekla izgladnjelu, zarobljenu mačku. Odmah je unela u kuću, zatim je nahranila i utoplila. Dok je Lejla očarano gledala u glatko crno krzno, napolju naglo udari strašni grom, mačka glasno zamjauka i soba bi obasjana jarkom svjetlošću. U tom trenutku Lejla zazvoni u ušima i najednom začu nečiji zvonki glas:

„Prestraših se, udari grom iz vedra neba!“ – progovori mačka, a Lejla je stade zbunjeno gledati. „Kada bi me samo razumjela ova ljepojka, zahvalila bih joj se na sav glas što me je izbavila, utoplila i nahranila.“

Lejla se zapita da li počinje da gubi razum, počne misliti i strahovati, pa od tog silnog straha izbací mačku iz kuće.

„Šta joj bi?“ – začuđeno reče mačka i nastavi svojim putem.

Lejla i to ču, ali se napravi da nije, pa i ona nastavi svojim poslom. Bacila se na spremanje večere i pospremanje kuće kako bi zaboravila da se išta desilo. Kad joj muž stiže kući, njemu ne reče ništa. Kada bi vrijeme za spavanje, njih dvoje legoše u krevet i s mirom zaspaše.

U ranu zoru, Lejlu nešto trgnu iz sna:

„Prelijepo jutro“ – reče vrabac posmatrajući rano svitanje.

Lejla, ni na javi, ni međ snom, pogleda svog muža kako leži pored nje i nepomično spava. Osvrnu se oko sebe i vidje dva vrapca na prozoru kako pričaju:

„I ja kažem, do skoro nisam ljepše jutro dočekaó!“ – odgovori drugi vrabac.

Lejla se poče pitati da li ona to može čuti šta drugi živi svijet govori?

Polako ustade iz kreveta, da muža ne probudi, navuče na sebe haljinu i cipele, pa krenu dalje za odgovorima.

Na početku sreće pijetla koji počeo buditi mještane svojim kukurikanjem.

„Buđenje!“ – povika pijetao – „Ustajte, ljudi.“

„Da li me ti možeš razumjeti?“ – upita ga Lejla.

„Uvijek sam mogao,“ – odgovori pijetao – „a vidim da od danas možeš i ti mene, a prije nekog vremena kada sam ti tražio da mi baciš još jednu šaku kukuruza, ti si samo nastavila dalje bacati ostalim kokoškama.“

„Nisam razumjela šta si mi htio reći. Evo obećavam, od danas, bit će drugačije. Dobijat ćeš hrane koliko god poželiš!“ – odgovori Lejla pijetlu, pa nastavi hodati dalje.

Na jednom drvetu u okolnoj šumi vidje dvije vjeverice kako se otimaju oko jednog žira.

„Pusti ga, moje je!“ – reče jedna.

„Nije, moje je!“ – povika druga vjeverica.

„Prva sam ga ugledala, i sama to znaš!“

„Nemojte, nemojte se svađati, ja ću vam dati još jedan, tako će svaka imati svoj“ – reče Lejla i umiri svađu.

„Hvala ti.“ – povikaše obje u isti glas i hitro pobjegoše na sljedeće drvo.

Poslije napornog dana, šetajući šumom, naizad odluči Lejla da se vrati svom domu. Na pragu kuće dočeka je zabrinut i ljut muž.

„Gdje si bila cijeli dan?“ – upita je ljutito.

„Radila sam u bašti“ – odgovori Lejla, pa kako bi izbjegla nepriliku otrča u sobu ne bi li se spremila za spavanje.

Muž ostade u čudu, ali bez riječi ode na počinak.

Ujutru on ustade prije Lejle pa pođe putem osluškivati i raspitivati se kod seljaka.

„Je li, komšija, vidje li ti jučer negdje onu moju da se smuca?“ – upita Lejlin muž.

„Bogme, vidjeh je ja,“ – odgovori komšija – „ni zdravo da mi kaže, nego se sagnu i poče razgovarati s mojim ovcama, kao da je one razumiju.“

„Ma nemoj mi reći“ – reče Slavko – „razgovara s ovcama?“

„Ne pomjerio se s mjesta ako lažem!“ – reče komšija.

Muž ne htjede to da prihvati, pa krenu dalje po komšiluku. Stade ispred seoske zadruge i tamo zateče nekoliko starih družbenika.

„Gdje si, druže stari?“ – povikaše glasovi. – „Nema te da s društvom popiješ po koju, nego se vucaraš s onom tvojom po cijeli dan.“

„Da je niste jučer slučajno vidjeli kako prolazi ovuda?“ – upita on.

„Još pitaš,“ – odgovori jedan od njih – „pa trčala je za vjevericama kao luda. Nisi ti nju naučio kako treba, mnogo ona tebi vrda!“

Muž se tu strašno naljuti, potrča kući te stade vikati na Lejlu.

„Priznaj, kakvu si štetu činila jučer?“ – bjesnio je na nju.

Lejla pokuša da ga umiri, pa mu se stade povjeravati.

„Čuj me, priznat ću ti nešto.“ – reče Lejla, pa mu tu oda svoju tajnu. „Mogu pričati sa životinjama.“

Muž ne htjede da prihvati i povjeruje u to, pa je iz sve snage udari. Lejla pade na pod, a on sve tada šakama po njoj.

„Neću više da vidim da si izašla iz kuće dok mi se ne javiš, a tek neću da čujem za ta nečista posla. Neću da me narod ogovara po selu i priča da mi je žena luda, ovakva i onakva“ – zaprijeti on i ode u sobu, te leže i ubrzo zaspa.

U očaju, Lejla stade misliti kakav bi to život bio kada bi bila slobodna. Kada bi mogla samo koračati kroz šumu, kroz svijet. Kada bi joj svaki cvrkut ptica bio jasan, kada bi u svakom zavijanju vuka čula neka priču. Obukla je svoju haljinu, obula najudobnije cipele, pustila kosu preko ramena i krenula. Krenula i više se nikada nije vratila. Zauvijek je ostala

u prirodi, sa svojim životinjama.

U godinama koje su uslijedile, po selu i okolini, ispredala se priča, priča o samotnoj ženi, koja živi negdje tamo, na obodu sela. Pričalo se da je uvijek sama, i pomalo divlja, ali povremeno kada bi je neko od mještana vidio, uvijek je bila nasmijana i nekako sretna.

Ne tako davno, u jednom udaljenom kraljevstvu, živjela je devojka po imenu Snježana. Poticala je iz aristokratske porodice - naime, bile je kraljeva kći, nasljednica trona. Kako nije imala braće i sestara, Snježana je dane provodila u predivnim baštama kraljevstva uz brižan nadzor guvernantki koje su je pripremale da jednoga dana postane princeza koja će vladati kraljevstvom. Kada je Snježana imala svega tri godine, njena majka je umrla. Uskoro se njen otac ponovo oženio, kako je i red, i na dvor doveo novu kraljicu, ženu po imenu Ognjenka koja je potom postala nova kraljica. Sa Ognjenkom, došao je na dvor i njen brat, koji joj je bio i najbliži prijatelj i saradnik. Godine su prolazile, a kralj se u jednom momentu razboli i ubrzo umre. Snježana je ostala da živi sa svojom maćehom i u početku gubitak oba roditelja nije doveo do velikih promjena u Snježaninom životu. Kraljica Ognjenka je vladala i nije obraćala pažnju na Snježanu koja je polako sazrijevala i postajala mlada žena. Među njima dvjema nije vladao odnos povjerenja i ljubavi, takoreći, živjele su jedna kraj druge, gotovo ne poznavajući se. Ipak, dani bezbrižnosti su prošli za Snježanu. Kraljicin brat Ognjen, primijetivši da se Snježana približava punoljetstvu, u godinama kada po zakonima kraljevstva zvanično postaje prestolonasljednica, počeo kovati zavjeru s naumom da kraljici za početak skrene pažnju na to da Snježana može ugroziti njenu vladavinu. Vidjevši u svemu tome ličnu korist, ali i zadovoljenje sopstvene zlobe, obećao kraljici da će se pobrinuti da Snježana ne dođe na tron bar za još nekoliko godina. Kako je kraljica bila izuzetno zauzeta rješavanjem problema koji su razarali kraljevstvo, poput rastućeg siromaštva, samo je klimnula glavom, ne razmišljajući o tome šta je tačno njen brat imao na umu i za šta je sve sposoban.

Ognjen, kraljicin brat, bio je po prirodi lakom i pohlepan, i zapravo je godinama zavidio svojoj sestra na njenoj poziciji, sve vrijeme maštajući o tome da on dođe na tron. Za sve to vrijeme, koristio je sestrino povjerenje i njeno ime kako bi sticao korist i oko sebe gradio krug jednako pohlepnih ljudi s kojima je godinama pljačkao kraljevstvo, sve to skrivajući od svoje sestre, koja nije uspijevala da pronađe razlog sve veće bijede u kojoj se kraljevstvo nalazilo, a koju su najviše osjećali oni najsiromašniji, seljaci i seljanke, zanatlije i zanatlijske.

Kako mu je Snježana predstavljala potencijalno veliku prijetnju u održavanju sopstvenih privilegija i raskošnog načina života, Ognjen je naredio svojim ljudima da je pronađu i ubiju.

Snježana je, ne potpuno svjesno, zazirala od Ognjena i klonila ga se. Iako nisu imali razloge da se često sreću, Snježana je godinama izbjegavala svaki susret, osjećajući da joj taj čovek ne misli dobro.

U danu kada je Ognjen poslao svoje ljude da nađu Snježanu, ona se zatekla na pijaci, gdje je inače voljela da dolazi, druži se i pomaže seljacima i seljankama koji su prodavali svoje mukom uzgajano povrće i voće. Čula je da neko uzvikuje njeno ime i u daljini vidjela jednog od Ognjenovih poslušnika kako ide pijacom tražeći je. Sakrila se ispod jedne tezge i tu sačekala dok on nije prošao. Intuicija joj je govorila da nikako ne smije da se vrati u svoje odaje, osjećala je da joj se nešto loše sprema.

Te noći, sakrila se i prespavala u štali jednog seljaka. Bio je to seljak čijoj je porodici pomagala na pijaci i s kojom se rado družila, a bila je odlučna da se više ne vraća na dvor, taj dvor koji je odavno prestala da smatra svojim i gdje nije bila sretna. Zapravo, riješila je da sljedeće zore ode iz kraljevstva, dok ne dozna o čemu se radi i zašto je Ognjen traži. S malom torbicom u kojoj je imala tek najpotrebnije sitnice koje su joj seljaci i seljanke dobavili, krenula je s prvim pijetlovima put šume, ne znajući kuda tačno ide. U stvari, kada je krenula, shvatila je da u ovoj šumi nikada prije nije bila, ali kako nije htjela da se vraća u kraljevstvo, pješačila je naprijed. Kako je bilo proljeće, u šumi je bilo obilje voća, a noću je spavala pod otvorenim nebom. Nakon nekoliko dana pješačenja, šuma je počela da se prorjeđuje i Snježana je ubrzo izašla iz šume, naišavši na rijeku. Na tom dijelu rijeke nije bilo mosta, ali nekoliko stotina metara dalje Snježana je našla most i prešavši ga zakoračila u potpuno nepoznato mjesto.

Ipak, nije bila uplašena. Zakoračivši na ovo misteriozno mjesto, osjetila je prijatnu atmosferu i obuzeo ju je osjećaj sigurnosti. S obzirom na to da je Snježana bila kraljevskoga roda i da je u svom starom kraljevstvu navikla da svi motre na nju, ocjenjuju i komentarišu njeno ponašanje, što je često dovodilo do toga da se nije ponašala opušteno i da nije bila sasvim svoja, sada, u ovom mjestu, osjeti neki neobičan nagovještaj slobode, jer u prvi mah niko nije obraćao pažnju na nju. Iako je mjesto bilo gusto naseljeno,

svi su su bili zaokupljeni nekim svojim poslovima i činilo se da žive u skladu i harmoniji. Radoznalost, ali i smjelost, nagonili su je da ide dalje, jednostavno, nije mogla odoljeti svim utiscima koji su je obuzeli i nije se zaustavljala. Išla je sve dalje, dalje, dalje, dok nije stigla do mjesta koje je izgledalo kao glavni gradski trg.

Na trgu je naišla na grupu žena i muškaraca koji su razgovarali o aktuelnim problemima ovog, za Snježanu čudnog, grada. S obzirom na to da u svom kraljevstvu nikada nije vidjela da muškarci i žene rade i odlučuju zajedno o važnim pitanjima, ova situacija ju je prvo jako iznenadila, a onda i neobično privukla. Ostala je da iz prikrajka prati i sluša o čemu se radi. Posebno su je privukle riječi jedne starije žene, koja je grupi okupljenih ljudi na trgu objašnjavala kako da zaštite seljačke njive, livade i kuće od predstojećih poplava. Na njene prijedloge i ideje svi su oduševljeno klimali glavom, i Snježana je stekla utisak da je ona ustvari nekakva kraljica ili upraviteljica ovog misterioznog grada. Ipak, nije bila baš sasvim u pravu. Iako je većina prisutnih na skupu izgledala kao da će prihvatiti i usvojiti staricin prijedlog, u trenutku ustade jedan čovek i svi utihnuše u iščekivanju šta će on reći.

„Dobro, dosta je bilo razgovora, uradit ćete kako vam ja kažem, jer ja znam šta je najbolje za vas! Prijedlozi Mudre Jelene jesu dobri, ali moji su bolji, rasprava je završena!“

Prisutni spustiše poglede, začu se neko tiho negodovanje, ali se niko ne suprotstavi i ovaj čovjek s još nekolicinom napusti skup. Za njima i ostali krenuše kućama i nastaviše sa svojim poslovima.

Snježana razočarana sjede na klupicu u blizini i stade razmišljati o situaciji koja se upravo dogodila. Mučilo ju je pitanje zašto nije bio usvojen prijedlog Mudre Jelene, koja baš u tom trenutku sjede kraj Snježane i reče: „Draga, ako smijem da primijetim, nova si ovdje, kako se zoveš?“

„Upravo sam razmišljala o Vama, da nova sam, upravo sam stigla.“ – reče Snježana.

„Drago mi je, ja sam Jelena. Želiš li da ostaneš u našem gradu?“

„Pa ja... ja, sada ne znam. Kada sam zakoračila u grad, vidjela sam

harmoniju na ulicama, muškarce i žene koji rade, sjede, razgovaraju zajedno. Učinilo mi se da sam vidjela jednakost, pravdu, ali sada više nisam sigurna.“

„Govoriš li to zbog rasprave na trgu?“

„Pa da, vidite, ja sam na trenutak pomislila da je ovaj grad idealno mjesto, mjesto na kome bih mogla biti sretna, gdje su muškarci i žene ravnopravni i složni, gdje vlada pamet i znanje, a ne moć i gola snaga, a eto...“

„Draga, kako su divne tvoje misli, kako je samo opijajuća tvoja energija, podsjećaš me na nekog, nekog, evo neću kriti, podsjećaš me na mene... Povjerit ću ti nešto, draga, nadam se da ćeš me saslušati i razumjeti. Želim da ti govorim o svijetu, ovom gradu, budućnosti. Nekada davno i ovaj grad je bio isti kao kraljevstvo iz koga dolaziš, bio je nepravedan, siromašan, mračan i nesretan. Bogati nisu marili za siromašne, a siromašni su mrzili bogate, kraljeve, a i jedni druge. Bilo je to kraljevstvo puno sukoba, tragedija, bilo je kraljevstvo gdje su posebno patile i stradale žene koje nisu imale nikakva prava. Ovu priču je meni, kada sam bila tako mlada kao ti, ispričala jedna mudra žena, žena koja se zvala Sofija. Ipak, mudra Sofija mi je povjerila još nešto, nešto ću sada ja povjeriti tebi, draga, jer moj se kraj bliži, a potrebno je da neko nastavi našu borbu i učini ovaj grad još boljim i pravednijim za žene, za sve... Jer ako vlast u gradu nije pravedna prema ženama i ako ih sputava, nestat će ove teško dostignute slobode različitosti i napretka. Jer, draga moja, kao što si vidjela na trgu, ženska misija, misija mudrih i hrabrih žena prije Sofije još nije gotova, nismo uspjele da ostvarimo istinsku jednakost i uvažavanje u ovom gradu. Mi jesmo uspjele da se tome približimo, ali čak ni ovaj grad, odnosno vlast u njemu, ne dopušta, iako to javno ne želi da kaže pred građanima i građankama, ženama punu slobodu odlučivanja i vođenja, upravljanja i vladanja. Ja se jesam, draga moja, primakla tome koliko sam mogla, primakla sam se toliko puno, ali je nisam dosegla. I zato tebi, draga, prenosim ovu priču u nadi da ćeš je nastaviti, dosegnuti ono što ja i moje prethodnice nismo uspjele, nismo stigle. U tebi, draga, leži neslućena moć, moć kojom ćeš ostvariti našu, žensku misiju. Prigrli je, ne plaši je se, ne odbacuj je...

Tada Mudra Jelena izvadi prsten sa ženskim znakom i predade ga Snježani.

„Ovaj prsten pogledaj svaki put kada si u nevolji ili nedoumici, svaki put kada osjetiš da si sama ili da tvoja borba nema smisla. On će ti pomoći, vratit će ti snagu, pokazati pravi put. Bit će tvoj tajni saveznik u osvajanju potpune slobode za žene i za bolji svijet!“

Autori/ce: Marko Tasić, Filip Vukoičić, Tamara Jovanović, Jovana Krivokapić

Biografija urednika

VASKO RAIČEVIĆ, rođen 20. rujna 1979. u Podgorici

Osnovne i specijalističke studije dramaturgije završio je na cetinjskom Fakultetu dramskih umjetnosti.

Komad *Dobra smrt* postavljen je u Crnogorskom narodnom kazalištu (režija: Filip Grinvald). Isti je komad postavljen i u kazalištu u Toboljsku u Rusiji (režija: Pavel Zobnin) i u Rostovu na Donu (režija: Herman Grekov).

S komadom *Kalina proces* pobijedio je na natječaju za najbolji crnogorski savremeni dramski tekst 2012.

Drame su prevedene na engleski, ruski, slovenski i poljski jezik.

Knjiga *Drame* objavljena je u izdanju OKF-a i CDNK-a (2015).

Kratke priče objavljujane su u časopisima *Ars* i *Artikulacije* (Hrvatska), eseji u časopisima *Lingua Montenegrina* i *Ars*.

Pisao je kazališnu kritiku za podgoričke *Dnevne novine* i portal Peripetija.

Direktor je Alternativne teatarske aktivne kompanije (ATAK).

Radio je kao asistent na predmetu Dramaturgija na cetinjskom FDU-u.

Trenutačno je asistent na predmetu Antička književnost na Fakultetu za crnogorski jezik i književnost.